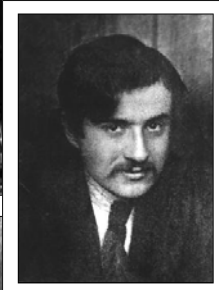

ДАТА

ЧИ МОЖЛИВІ НОВІ КРУТИ?

Щорічно, відзначаючи День пам'яті героїв Крут, мимоволі замислюємося над долею сучасної молоді. Адже молода жертва в боротьбі з чужою силою для кожного покоління українців стає ледь не історичною закономірністю. Наші матері з жалем згадують, які молоді, гарні й віддані Україні хлопці загинули в боротьбі УПА. Кажуть, що таких тепер немає... Напевно є, але вони інакші і боротьба в них інакша.

Виникає затаєна думка: чи можуть бути нові Крути? Більшість скаже, що ні. Проте нам важко позбутися переживань за нашу молодь, пам'ятаючи, як історія клала на плечі кожного молодого покоління новий хрест української долі. Якщо провести паралелі з передісторією трагедії під Крутами до сьогодення, можна побачити багато аналогій.

Інформаційна доба дає можливість багато що попередити, змінити й не залишати так багато проблем наступному поколінню українців. Пам'ять Крут повинна застерігати нас хоча б від повторення фатальних помилок. Вони завжди ті самі і їх щонайменше дві: нездорове захоплення красивими ідеями соціал-лібералізму і незрозуміла нехоть до плекання власної сили. У сучасній Україні все це є в багатьох варіантах і поєднаннях. Результат один — українська молодь втрачає перспективу українськості. Суспільство швидко і дивно змінюється, на Україну стало модно казати "ЦЯ КРАЇНА". Відходить українська душа. Цього не хочеться чути, як і слів "духовний Чорнобиль" чи хтось придумав — "духовні Крути". Ми мастаки себе застрашувати і творити "красні слівця", але найбільше ми себе заспокоюємо, присипляємо. Пам'ять про Крути, як український символ-докір, пробуджує провини зрілого покоління політиків перед поколінням молодим.

У ті часи молода новопроголошена українська держава опинилася під впливом ідей соціалізму й романтичної ілюзії братства народів. Мало хто замислювався над проблемами захисту кордонів, інформаційного захисту, співвідношення чужих і своїх при владі. У результаті соціалізм без опори на відроджуваний національний ґрунт лише полегшив роботу московським більшовицьким агітаторам за темниками Троцького.

А ще українці вирішили щиро поділити владу за етнічним принципом із представниками впливових етносів, але не поспішали взяти як слід свою частку відповідальності за державу. Хтось виявився спиритнішим, і справжніх українців

при владі стало чомусь малувато. Уже тоді виникла божевільна ідея роззброєння серед багаття війни. Через це трагедія Крут стала неминучою і таких трагедій було немало, вони зійшлися в одну: молоді українці не унаслідували справжньої самостійної держави. Замість неї вони одержали Радянську Україну — ілюзію, задля втішання якою їм треба було забути предків і рідну мову.

Можна сотні разів звинувачувати в цьому агітаторів-більшовиків і зажерливість Російської імперії, але проблема залишається та сама — українці проявляють фатальну нерішучість, коли треба голосно заявити про власну відповідальність за державу, як це повинен зробити корінний етнос, історичний спадкоємець заповідей поколінь, що здавна жили на українській землі. Кожен державний народ у слушний момент це проголосує, нікого не питаючи і ні на кого не оглядаючись. Це нормальна поведінка державного народу.

Мовчать політики, поблажливо усміхаючись на заяви націоналістів, немодних у часи глобалізації і лібералізму. Немає чим тішитися, адже ми маємо домінування чинників соціалізму і експортованого лібералізму в усіх структурах влади. Може, це нормально і прогресивно для ситих і традиційно національних держав Європи, США, але в Україні все це не лягає на твердий національний ґрунт. Національну основу досі ніхто і не збирався відроджувати, радше навпаки.

Соціалізм країн Скандинавії — це той же соціалізм Мороза, але побудований на традиціях нації. Китайський соціалізм — стовідсотково китайський. Національні соціалісти і комуністи хоч і говорять про дружбу народів, але переконані в тому, що світ живе за законами жорсткої конкуренції. Україна має соціалізм Мороза і Вітренко, комуністів Симоненка, регіоналів та інших, які своїми наївними заявами про дружбу народів і домаганнями державної мови сусідньої держави насправді лише полегшують вплив на Україну всіх зовнішніх сил. А тим часом комусь чужому зі світу легше буде збаламучувати голови українцям через чужі газети, чуже телебачення, і лізти в українську кишеню за своїм надприбутком. Хоча це не може тривати вічно, народ нарешті спам'ятовується і хапає пожадливу руку.

Найгірше, коли це здійснити буде нікому. Така небезпека є, якщо молоде покоління не відкине ілюзій, якими нас безкоштовно годує світ із рук соціалістів, лібералів і п'ятих

колон, що прагнуть на перше місце в державі. Попри легковажний скепсис молодого покоління, від цих проблем не так легко відкараскатися. До старих помилок додаються поради чужих шкіл чужої демократії, інформаційна беззахисність нації і жорстка світова конкуренція під тиском глобалізації. Це велика небезпека для молодих патріотів ідеї і власного добробуту. Політика маніпулює чи навіть жонглює національним, але її суть — це економіка.

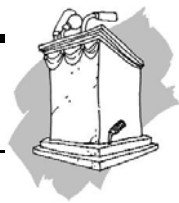
Слід узяти на прапор успішності українську мову і українські національні цінності — це допоможе конкурувати у світі всім громадянам незалежно від етнічної приналежності. Молоді громадяни України повинні довести, що справжнє українське є найкращим, наймоднішим і конкурентоспроможним у першу чергу на території держави, а потім — у світі.

Після Крут банда Муравйова гасала по Києві і відстрілювала людей у вишиванках і тих, хто говорив українською. Нові Крути можуть відбутися непомітно, як звичайна технологія сучасної інформаційної війни. Суспільство може і не помітити жорстокої битви за те, чи буде сильною, справжньою і відповідальною за державу нова українська молодь. Наслідками теж не будуть відстріли етнічних українців. Вишиванки матимуть успіх на подіумах і фольклор забавлятиме туристів. Просто може катастрофічно поменшати тих, хто говоритиме і думатиме по-українськи. Як і колись, ціною бою є Київ, його молоде українське обличчя і дзвінка українська мова. Вся Україна вслухається в голос столиці й тому українці не вийдуть із шансів, поки українська правда не рушить із київського майдану аж до околиць. Народ пам'ятає сотні програних битв, нерішучість Виговського і легковажність Богдана, тисячі жертв голодоморів і несходимого Сибіру.

Бій під Крутами як український бій за світову перспективу перемістився в центр і його має виграти молодь не кулями і багнетами, а українським словом і українською силою, опануванням нашого інформаційного простору і нашої політики. Те, що робиться в нашому інформаційному просторі, дуже нагадує роззброєння української армії в часи Центральної Ради. Якщо українські політики зрозуміють відповідальність моменту, молодь матиме підтримку і виграє битву-самоутвердження. Тому пам'ятаймо про Крути!

● Володимир ФЕРЕНЦ, м. Івано-Франківськ

ПОГЛЯД-КОМЕНТАР

— *Антоне Денисовичу, чи існує зв'язок між подіями кількарічної давності на Тузлі та сьогодишнім конфліктом довкола маяків у Криму?*

— Звичайно, можна простежити цей зв'язок. Перш за все його віддзеркалюють окремі політичні сили Російської Федерації, які недоброзичливо ставляться до України. Принаймні тузлівська акція і сьогодишній конфлікт однаково демонструють негативне ставлення до України.

— *На Вашу думку, подібну реакцію наших сусідів на нашій території можна розцінювати як провокацію, пробу на міцність уряду чи, може, це всього-на-всього прояв ментального самодурства?*

— Перш за все, хотів би підкреслити, що немає ніякого безпосереднього зв'язку з “газовими” подіями та реакцією української влади на акції Чорноморського флоту Російської Федерації. Помаранчева команда, прийшовши до влади, з самого початку розпочала наводити елементарний порядок у сфері додержання російською стороною своїх зобов'язань, які випливають із угод про тимчасове базування Чорноморського флоту Російської Федерації на території України. Ми зробили спробу інвентаризувати об'єкти, які перебувають у тимчасовому користуванні російського флоту. Виявилося, що значна їх частина використовується без належної юридичної основи. І, звичайно, у цивілізованій манері ми розпочали роботу, щоб нарешті привести у практичну відповідність наші двосторонні зобов'язання. Минулого року ми офіційно звернулися до російської сторони, але відповіді не почули. Ті акції, які здійснювали керівники Чорноморського флоту Російської Федерації, мені важко кваліфікувати народною термінологією, але якщо послугоуватися недипломатичною мовою, то в їхніх діях є все те, що було перераховано в запитанні.

— *Дивно, що така протидія керівників російського флоту вибухнула саме тепер, адже, судячи з Ваших слів, спроби інвентаризації робилися протягом усього минулого року...*

— Так, спроби інвентаризації були, але треба зазначити, що вони насамперед мали б здійснюватися Фондом державного майна України. Якраз він і є відповідальним за державну власність нашої держави, а не Міністерство закордонних

М'ЯЗИ, НАКАЧАНІ НАДПРИБУТКАМИ...

В Україні рік розпочався насичено. Ще не встигли “газові” пристрасті, як розгорнувся конфлікт довкола маяків у Криму. ЗМІ одразу вподобали влучну гру слів: маячня... Громадянам, які ще не оговталися від погроз російських високопосадовців перекрити газовий “кранік”, дійство і справді нагадувало сон розуму. Наразі не такий уже й несподіваний. Адже кілька років тому ми спостерігали подібний сценарій на Тузлі...

Із проханням дати пояснення діям керівників Чорноморського флоту Росії, котрий тимчасово базується на території України, я звернулася до Антона Денисовича БУТЕЙКА. Насамперед як до заступника голови УНП, але який має досвід і знання першого заступника міністра закордонних справ.

справ. Натомість саме МЗС України проявило ініціативу в контексті додержання міжнародних зобов'язань. Ми підштовхували Фонд державного майна до належного захисту національних інтересів України. Чому саме тепер така протидія? Пояснення доволі просте: недовзі парламентські вибори. В Україні розгортаються позитивні процеси демократизації і це, очевидно, не подобається певній частині політичного істеблішменту російської держави. І вся ця “газова” і “маячна” атака — частини абсолютно чіткого ланцюгового плану, в який входить зупинити розвиток демократичного процесу в Україні, дестабілізувати ситуацію. І, як наслідок, викликати незадоволення громадян, щоб на парламентських виборах України привести до влади проросійські політичні сили. Логічна складова цього плану — перешкоджання розвитку відносин України й НАТО. Також яскраво простежується бажання Російської Федерації продемонструвати зростаюче відчуття сили. Вона охоче напружує м'язи, накачані надприбутками від височених цін на енергоносії.

— *Російська сторона наполягає на двочинні угод про тимчасове базування Чорноморського флоту Російської Федерації. Також виявилося, що для вирішення конфлікту*

північному сусіду замало законодавчої бази України... Як тепер? Звертається у Міжнародний суд чи діяти мовою ультиматуму?

— Українська сторона не налаштована вирішувати проблему ультимативно. Ми, безперечно, будемо рухатися дипломатичним шляхом і це відбуватиметься у контексті міждержавної українсько-російської комісії на чолі з Президентом України та Президентом Росії. У рамках цієї комісії існують підкомісії. Зокрема з урегулювання проблем, пов'язаних із тимчасовим перебуванням Чорноморського флоту Росії. Підкомісії з делімітації Азовського моря, Чорного моря та окреслення лінії міждержавного кордону в Керченській протоці. Буде засідання підкомісії з питань демаркації українсько-російського кордону на суші. Звичайно, будуть працювати й інші механізми, які є в рамках комісії Ющенко—Путін.

— *Ваше ставлення до залучення у конфлікт громадських організацій... Наскільки ефективно ними маніпулюють деякі політичні сили? Маю на увазі перш за все “Прорив”...*

— Ця громадська організація насамперед прориває правову основу української держави. Те, що я бачив по телебаченню, виходить за межі дозволеного в будь-якій державі. Коли ця, так звана громад-

ська організація, очевидно маніпульована іззовні, демонструє бажання відколоти частину території України, то це вже підпадає під Кримінальний Кодекс України. У даній ситуації повинні були спрацювати, як це передбачено законом, правоохоронні органи України. Як на мене, така реакція мала бути блискавичною. На жаль, за правоохоронними органами подібної мобільності не спостерігалось. Що стосується “Студентського братства”... Їхні дії були спрямовані на те, щоб і Україна, і Росія дотримувалися зобов'язань у контексті тимчасового перебування Чорноморського флоту Російської Федерації в Україні. “Студентське братство” діяло у відповідності із законодавством України. Його діяльність свідчить про зростання свідомості наших громадян, у першу чергу молоді. Вона хоче чітко знати, що відбувається в українському домі, і хоче, щоб у нашій державі було верховенство права й захист правопорядку.

— *Антоне Денисовичу, мені здається, що в такій критичній ситуації особливо має проявлятися цілісність державного організму. Чітка взаємодія Президента України, МЗС, МВС і Військових сил України... Те, що МВС не відреагувало на антидержавні дії “Прориву”, про щось говорить?*

— Мені важко щось стверджувати в цьому плані, як і стосовно кваліфікації дій конкретних Міністерств і відомств. Я тільки переконаний, що і Президент, і Міністерство закордонних справ діють абсолютно за вимогами чинного законодавства та Конституції України. Але не можна не констатувати, що уряд сьогодні має коаліційний характер. До уряду входять представники “Нашої України” та Соціалістичної партії, які мають відмінності в програмних цілях. Так чи інакше, але це відбувається на поведінці окремих відомств, які очолюються ідеологічно різними представниками.

— *Як справжній дипломат, Ви тільки ледь натякнули про роль соціалістів... У дипломатичній мові існує поняття “персона нон грата”. В Україні вже, здається, були прецеденти, коли політичні представники іншої країни набували цього статусу. Наразі яку межу треба перейти громадянину іншої держави, аби потрапити під подібну кваліфікацію?*

— Межа встановлюється законодавством України. Тобто, якщо громадянин іншої держави демонструє недружнє ставлення і переступає межу закону, громадянської етики та моральних цінностей, то, звичайно, є механізм, який приводить таких осіб до списку персон нон грата. У нас уже були такі випадки. Сумнозвісний пан Затулін мав нагоду походити п'ять років у такому статусі. Безперечно, для того, аби громадяни інших держав не демонстрували зневаги до закону й традицій українського народу, потрібно, щоб на всіх рівнях адекватно реагували органи влади. У цьому контексті можна сказати, що представники Української народної партії, там, де вони обіймають державні посади, діють адекватно до того, аби гідність і честь українського громадянина не порушувалися ніякими зайдами.

● **Уляна ГЛІБЧУК**

Р. С. СБУ затримала лідерів “Прориву”. Прокуратура Автономії інкримінує молодикам зазіхання на недоторканність кордонів України. Напередодні юнаки в інтерв'ю російським телеканалам НТВ й ОРТ закликали приєднати Кримський півострів до Російської Федерації.

VOX POPULI

Ніхто не повірить, що більшість українських нардепів — мрійники. Вони — прагматики. Бачать українські реалії, але чомусь не дуже хочуть прозріння власного народу. Якби вони подбали, щоб Перший телеканал хоча б чотири години щодня тлумачив суть змін до Конституції, народ зміг би оцінити сучасні дії уряду, парламенту і Президента. На жаль, без такого знання він не може прийняти свідомого рішення і на референдумі. Ось яка ціна того, що державні ЗМІ не використовуються як народні для просвіти й користі нації. Дестабілізація влади — фактично чергова програма битва в світовій інформаційній війні. Президентів варто запитати діячів інформаційної сфери, чому вони не вміють чи не бажать забезпечувати потужну інформаційну діяльність держави. Люди дивляться телевизор і мало хто піде в книгарню, щоб купити за 2 гривні 50 копійок текст зміненої Конституції. Тепер, коли всі

ЧИЇ МРІЇ ЗБУВАЮТЬСЯ?

політики по-своєму говорять про Конституцію, люди важко віритимуть навіть в очевидні речі.

Олександр Мороз зазначає, що реформа добра і її проблема в неповному впровадженні. Він, як завжди, має рацію — теоретично. Парламент справді заблокував повне впровадження реформи, зволікаючи з докомплектуванням Конституційного Суду. Але чому він же в умовах незавершення впровадження всіх змін до Конституції спробував скористатися правилами нової Конституції й відправив уряд у відставку? Мороз тоді критикував уряд нарівні з більшістю, але за відставку не проголосував. Він — досвідчений політик і добре знав, чим це може закінчитися при існуючому розкладу сил у парламенті. Зрозуміло й громадянам, які бачать і слухають наших нардепів уже 15 років поспіль. Чому ж, незважаючи на українські реалії, видатний соціаліст так ревно наполя-

гав на реформі? Відповідь давати не хочеться. Хоча відповідь тепер на всі такі питання одна: бажання найбільших відсотків на виборах. Мороз і далі відганяє хмари від свого дітища — конституційної реформи, заявляючи, що відставка уряду була наслідком змагання двох “помаранчевих” команд. Та українці завжди були й будуть сільсько-жовтими, і помаранч був доречним лише на Майдані.

Не варто в лиху годину згадувати той Майдан, щоб не провокувати нового й не такого мирного. Народ не зможе терпіти політиків, що руйнують українську владу й водночас пхаються до нового парламенту зі своїми зрадливими іменами в списках. У сьогодишній ситуації є великий сенс. В українській політиці нарешті сталося те, що мало статися вже давно: вона нормально розділилася на самостійну українську й ту, що маніпулюється ззовні за допомогою чужих обіця-

нок, ілюзії багатства і влади. Чи зрозуміє народ, що самі політики власною поляризацією полегшили йому вибір? Народ бачить нахабний економічний тиск Росії, егоїзм старої Європи — ніхто не поспішає допомагати українцям. Але інтерес в українських виборах має півсвіту. Це означає, що світ спостерігає з азартом зятятого гравця, чи зможемо ми нарешті обрати справжній український самостійний парламент. Тому ми не повинні обирати в парламент захисників чужих держав і чужого капіталу, які найбільше кричать про любов до народу України.

Вибори продовжуються і водночас наростає владний конфлікт, розв'язаний любителями дочасно побавитися статтями нової Конституції задля “дотискання” противника. Цей конфлікт самі учасники розв'язати не можуть, не має повноважень зробити це й Президент, права якого значно

урізани конституційною реформою. Президент зможе взяти на себе таку місію тільки на хвилі народної волі, коли не буде іншого виходу. До цього штовхають Україну політики, які зволікають із призначенням суддів Конституційного Суду.

Народ повинен знати, що винні в недієздатності Конституційного Суду фактично обмежують владу Президента, очевидно на користь парламенту. Такі дії Конституція трактує як узурпацію влади, руйнування державного ладу, що може мати погані наслідки для життя народу. Якщо це робиться задля перемоги на виборах, час покаже чи це піде їм на користь. Після такого важко віритиметься в обіцянки багатства в комплекті з чужою державною мовою навічно. Не всі мрії друзів власної кишені і чужих держав збуваються. Так само не завжди збуваються мрії суворозадуманих дам із червоними сердечками.

● **Володимир ФЕРЕНЦ,**
м. Івано-Франківськ

КІНО

Дні зимових свят не обтяжили мене клопотом вибирати між жаданою можливістю почитати або помалювати і Музою телемистецтва. Повнокровні веселощі на екрані були в тому ж ключі, що й минулого року: “и стучат-стучат-стучат бокалы в такт. Ще не вмерла Україна, если мы гуляем так...” Щоправда, я таки втішила свою приятельку-художницю, яка зателефонувала і попрохала: напиши у статті, чому я не можу знайти класику українського кіно в ці дні в програмах, наприклад, мої улюблені “Тіні забутих предків”, зате неодмінно на українському каналі — “С легким паром”... Я підтвердила приятельці, до речі, росіянки, яка давно мешкає в Києві, що винятки трапляються і в Новоріччя, бо за годину до того моя донька дивилася на одному з каналів “Тіні забутих предків” — спостережлива вчителька української літератури знайшла цей фільм у програмі й зателефонувала всім учням. А я подумала: де ті шухляди чи полиці, які приховують шедеври українського кіно? І чи об’єктивно називати кінорежисерами всіх спритників, які не обтяжують себе ні муками творчості, ані совісті, бо в продукті їхніх старань бачиш не мистецтво, а лише неморальний бізнес. Та незадовго до Нового року я подивилася відеокасету з фільмом молодшої київської режисерки, відзначеної на кінофестивалі “Молодість”, і подумала, що в зимових непоршних глибинах таки нуртують молоді ключі й можна ще сподіватися весни в нашому кіномистецтві.

Студенткою вона створила свою першу стрічку саме про казкові неймовірності в ніч Новоріччя. **Марина Кондратьєва** каже, що тоді чекала появи на світ своєї дитини і хотіла через фільм розповісти, як насправді допомагає живильна енергія мрій, віра, що диво обов’язково збудеться. Насамперед власну долю вона розглядає як послідовне здійснення задуманого, хоча погоджується, що доклала чимало зусиль для цього. Почати б із одного лише бажання вчитися на кінофакультеті київського ВНЗ. Дівчинка, яка здобула освіту в Німеччині, вивчила кілька мов, жила

ЧИ Б’ЮТЬ КЛЮЧІ ПІД КРИГОЮ?

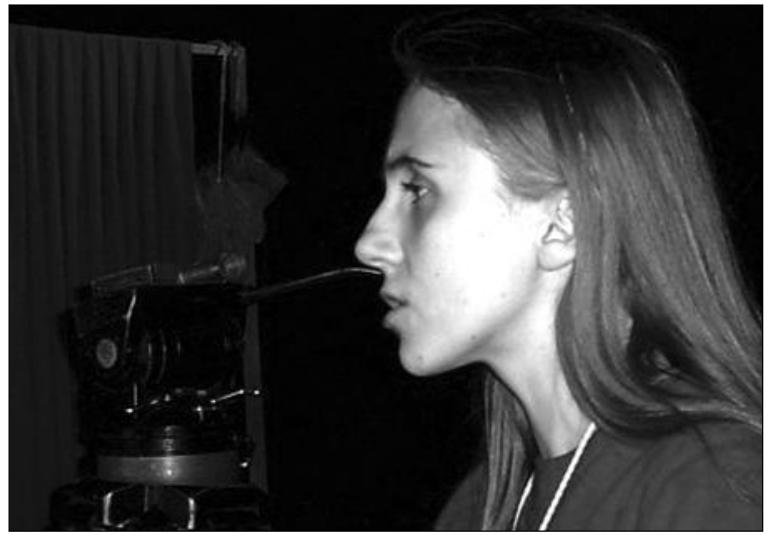
У стилі минулої епохи

в Італії і Франції (до Західної Європи родина виїхала, коли батько — відомий учений одержав гранд престижного університету), вона напівснами-сподами дитинства, та більше через розповіді батьків любила Київ і мріяла повернутися в це місто.

Твір, який запропонувала юна абітурієнтка екзаменаторам, ряснів граматичними помилками, бо українську мову в зарубіжжі не вчили, але це був справжній кінематографічний сценарій із тим блискучим стилем і романтично образною манерою, які позначать усі наступні роботи в жанрі документалістики Марини Кондратьєвої. Кумедність ситуації на іспиті з кінорежисури: Марина найпершою здала свої аркуші й вийшла з аудиторії, та за деякий час повернулася і

попросила: “Мені потрібно дописати кілька фраз”. І написала так: “Аеропорт Бориспіль. Зустріч американського президента. Американський прапор втричі більший ніж український”. Бо саме цю деталь підмітила в репортажі теленовин. І до честі поважних екзаменаторів, насамперед Олександра Івановича Ковалю, вони таки зауважили справжній режисерський хід навіть за граматичною невправністю абітурієнтки. І потім в інституті Марина найперше взялася за вивчення української мови.

Згадуючи свою родину, вона завжди зазначає: “Найбільше мені в житті пощастило з батьками, вони дали мені свободу в усіх починаннях, це взагалі притаманно європейській системі виховання дітей, принцип незакомплексованості. Та водночас я засвоїла любов до порядку, як це прийнято в Німеччині. Коли приїхала до Києва, мої друзі кепкували наді мною, бо всі йдуть на червоне світло, а я — ані руш! Для мене це святе правило. Як і інше: не можна кривдити слабшого і боятися сильнішого”. Її фільм, що здобув визнання на численних міжнародних фестивалях, теж розповідає про людей, які прожили своє довге подружнє життя, не поступаючись принципами людяності навіть у найсмутніші часи епохи. Героями документальної стрічки “Сто років у пошуках самотності” стали прадід і прабабуся Марини Кондратьєвої — Іван Тихонович і Катерина Іванівна Тимофєєви. Їхнє життя — від початку і до кінця XX століття з війнами, революційними переворотами, репре-

На зйомках

сіями, — як розділ підручника з історії, що її можна було б вивчити за живою хронікою подій цієї сім’ї.

Ще одну науково-популярну стрічку “Ательє” Марина присвятила київським фотографам кінця XIX століття. “Це були дуже освічені люди, нерідко мали дворянське походження, знали багато мов, — говорить вона захоплено. — Знімок до сімейного альбому ставав цілою церемонією. До цього готувалися, шили новий одяг, обирали місце, де стоятиме фотопортрет. У мені завжди жила ностальгія за часами, коли нас не було. Цей фільм — ніби моя сповідь у любові до прекрасного Києва з його незвичайними історичними особистостями”.

На кінофестивалі “Молодість” восени минулого року нову стрічку Марини Кондратьєвої “Один день із життя хірурга” відібрали на кілька міжнародних фестивалів. Та вона живе новою мрією. Хоче спробувати себе в мистецтві художнього кіно. Сценарій написала сама, філософську притчу про Київ нинішнього тисячоліття і про те, як здійснюються мрії різних людей у тих квадратах численних вікон, обведених золотим вечірнім світлом. Цей фільм може бути піднесено-романтичною казкою для дорослих, хіба що виписана вона образніше й тонше, ніж бачиш це в комерційному кінематографі. “Красиво, — кажуть Марині про-

дусери, — але це не блокбастер...”

“Нам би перейняти зарубіжну систему кіновиробництва, — говорить молода режисерка. — Там знімають одразу багато різних фільмів і за рахунок комерційних окуповується й інтелектуальне кіно”. Та Марина Кондратьєва вірить, що реалізує свій сценарій рано чи пізно саме в Україні. Бо зрештою так сталося і в долі її головного героя. Описуючи цей проєкт, вона формулює мотивацію, чому хоче зняти фільм “Історія”. “Тому що це перш за все моя історія. Я хочу розповісти історію про себе. І, може, глядач після моєї розповіді відчує нові сили жити далі, віднайде сили вірити, що добрі мрії обов’язково здійснюються”.

Недавно Марина зателефонувала мені й розповіла, що її сценарієм зацікавилися дехто з продюсерів, але пропонують викупити його в авторки за умови, що наповнять потім своїм змістом. “Вочевидь, знову ж тими жахами трилерів чи еротики, які, на їхню думку, забезпечують успіх кіномистецтва. Тепер уже побоююся, щоб мій сценарій не реалізували десь у спотвореному вигляді навіть без мого дозволу”, — невесело завершила вона.

Я поглянула за вікно: ще таки зимно...

• **Валентина ДАВИДЕНКО**

10 РОКІВ — ЛИШЕ ПЕРШИЙ ЕТАП

Ансамбль “Київські солісти” створений народним артистом України, лауреатом міжнародних конкурсів, професором Національної музичної академії України Б. Которовичем і складається переважно з його вихованців. Завдяки своїй творчій і організаторській енергії, демократизму і життєлюбству, маестро здається ровесником своїх молодих колег, кожен із яких — справді соліст: тобто професіонал, який бездоганно виконує як оркестрові партії, так і сольні твори чи фрагменти. Учасники ансамблю — лауреати національних і міжнародних конкурсів, талановиті музиканти, що незмінно демонструють у своїх виступах художню якість і віртуозний блиск.

У Колонному залі Національної філармонії України відбувся пишний концерт Державного камерного ансамблю “Київські солісти” (художній керівник і диригент — Богодар Которович), присвячений 10-річчю ювілею колективу.

Активну участь у концертах оркестру бере “права рука” художнього керівника, солістка колективу, Мирослава Которович. Вона ж нерідко є солісткою в

творах, що входять до репертуару оркестру. “Київські солісти” мають титул “Посла української культури”, отриманий за популяризацію вітчизняного мистецтва за кордоном; Гран-прі в номінації “Кращий Ансамбль” на XXX Віденському Міжнародному музичному фестивалі в Австрії, на батьківщині класичної музики. Знаменитий скрипаль Богодар Которович був одним із небагатьох, хто грав на скрипці Ніколо Паганіні роботи Гварнері дель Джезу. Ці деталі, безумовно, вражають, але не дивують: професіоналізм учасників оркестру перевірений напруженою щоденною роботою і щільним графіком колективу, що активно концертує.

Газетна стаття не передбачає надто захопленого тону, але в цьому випадку його не уникнути: концерт був справді тріумфальний. Він тривав близько 3-х годин, але завдяки яскравій програмі не стомилася ні публіка, ні музиканти. Неможливо стримати захват, який викликає не просто якісна і професійна, а й талановита, дотепна, оригінальна робота. Не так уже часто вщент переповнений зал активно реагує на

творчу енергетику артистів: не кажучи про овації майже після кожного номера, наприкінці концерту публіка вітала оркестр стоячи...

З одного боку, нічого дивного: адже 10 років існування колективу вмістили безліч концертів, гастролей, подорожей Україною та світом, нагород і звань. Одна з традицій оркестру — поєднання шедеврів геніальних майстрів минулого і сучасних композиторів.

МУЗИКА

“Київські солісти” виконують не тільки академічну музику, а й джаз, фольклорну музику, винахідливі транскрипції старовинних творів... Вишукані й цікаві програми концертів — одна з найпривабливіших особливостей оркестру: класичну музику він виконує чи сучасну, це в будь-якому випадку твору найвищого художнього рівня — і водночас зрозумілі для всіх. Але ювілейний концерт, мабуть, перевершив усі очікування. Цього разу програма складалася з найулюбленіших “хітів” репертуару “Солістів”: від Баха і Гайдна — до А. П’яццоллі і Є. Станковича. Святкову атмосферу підкреслили теплі слова подяки, які знайшов Богодар Которович для дорогих йому людей: близьких, друзів, колег. Усі, хто цінує життєлюбство і природність молодості, пристрась до музики в поєднанні з істинним професіоналізмом, стають відданими шанувальниками ансамблю. Отже, попри творчу зрілість і художню повноцінність, 10 років — це перший, дивовижний етап у цій професії, де так багато чаклунства і краси...

• **Олена ЖУКОВА**

НА ЗДОБУТТЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПРЕМІЇ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка спільно з Національною спілкою письменників України висунули письменника й дослідника Дмитра Чередниченка на здобуття Національної премії України ім. Тараса Шевченка.

Павло Чубинський

Шевченко ж не знав, що він поет. “Як іноді нападуть злидні, то я пачкаю папірець”, — недбало відповів він П. Мартосу, який підняв із підлоги списаний листок у майстерні художника... Чи знала б Україна “Кобзаря” без цього жесту?

Зібравши ще й інші Шевченкові “папірці” з коробки під ліжком непробудженого генія, Мартос поніс їх Євгенові Гребінці. Потім вони ледве вмовили поета видати “Кобзаря”: “Не хочу, не хочу, далібі що не хочу! Щоб іще попобили! Цур йому!” — згадує Мартос Шевченкові заперечення...

Підняти, розгорнути і вчитатися в чужі рядки, прийняти як свої — це теж талант. Особливий дар душевної чистоти. “Може, спіє пророк у тобі...” — пише Дмитро Чередниченко в одному зі своїх віршів. Це головна, визначальна тональність усього життя письменника: він мовби живе на тій глибині, де всі ми — одно, і немає особливої різниці між своєю і чужою творчістю, своїми й чужими досягненнями... Коли я бачу, як Дмитро Семенович уболіває за видання книжок письменників-початківців, як потім із гордістю їх показує, — щоразу приходять на думку оті його слова тремкого дослухання: “Може, спіє пророк у тобі”...

Про Дмитра Чередниченка можна писати багато. Власне, тільки перелік назв виданих ним поетичних та прозових книжок, досліджень, підручників і перекладів складе кілька сторінок машинопису... Нині ж хочеться мовити про особливу тему його творчості — Павла Чубинського. Письменник уперше “зустрівся” з ним наприкінці шістдесятих років у своєму селі на Канівщині під час Різдвяних свят. “Виходжу за ріг хати, аж чую — й вухам своїм не вірю:

*Ще не вмерла України
І слава, і воля,
Ще нам, браття українці,
Усміхнеться доля...*

На сусідньому городі — ватра святкова, навколо неї стоять люди, побравшись за плечі, й співають, так незалежно й натхненно співають у самісінькому центрі села український національний гімн, який у Києві й згадувати бояться”...

Цим дивовижним спогадом починається дослідження Дмитра Чередниченка “Павло Чубинський” (Київ: Видавничий дім “Альтернативи”, 2005) — перша, найповніша монографія про автора нашого Гімну. У книжці втілені довгі роки пошуків, роботи з архівними документами, популяризації й відстоювання великого імені.

Дмитро Чередниченко знаходить іще зовсім невідомого студента-юриста Чубинського на зібраннях Петербурзької української громади, який десь, певно, в куточку захоплено слухає Шевченка, Костомарова, Куліша... Потім — випускника університету

У СЯЄВІ ГЕНІЯ

під час перепоховання Шевченка з так і не виголошеною промовою від імені студентства: поліція перепинила урочистий хід похорону...

І, нарешті, бачимо Павла Чубинського в найтаємничіший і найвеличніший момент його життя. Хоча тоді, певно, ніхто й не здогадувався, що то кульмінація: “Київська громада” дружила з сербами і болгарками, що виховувались в університеті й духовній академії, і запрошувала їх часом до себе на вечірки. На одній з таких вечірок “громадян” із сербами в тому домі, де квартирував і Павло Платонович (а було це на Великий Васильківській, 122, нині — 106), співали хором сербську пісню (...) Чубинському вона дуже сподобалась. Він раптом щез, а згодом виїшов зі своєї кімнати з написаною ним піснею на мотив сербської пісні. Тут же під орудою Павла Платоновича хор у спільному піднесенні розучив цю пісню, і вона пішла добре”. Отак фактично “на коліні”, у пориві натхнення 23-літній хлопець пише пісню, яку народ обрав собі за Гімн... “І житиме, й хвилюватиме ця пісня доти, доки народ не виконає своєї одвічної програми: побудови соборної незалежної держави”, — переконаний Дмитро Чередниченко.

До речі, книжка розповідає не тільки історію написання та дорогу до офіційного затвердження нашого Гімну, а й подає різні варіанти тексту, проводить літературознавчий аналіз, порівнюючи його з літературними творами того часу, славними іншими країнами...

Дмитро Чередниченко на широкому фактографічному матеріалі досліджує різні грані особистості Павла Чубинського — видатного вченого, громадського діяча й педагога, поета й перекладача, актора й режисера. Зокрема, чимало уваги приділено просвітницькій і науковій діяльності. Мало хто знає, що Павло Чубинський — організатор перших недільних шкіл і першого прообразу академії наук України — Південно-Західного відділу Російського географічного товариства. Навіть на заслання в Архангельський губернський невтомний учений займається наукою, проводить експедиції: “дві на Півночі 1866—1868 рр. по Печорі й по всій Півночі — від Кольського півострова до Уралу — дослідження хліборобства та льонарства, за завданням Російського географічного товариства”, — свідчить онука Павла Платоновича Катерина Чубинська.

А що вже говорити про славнозвісну експедицію по Україні, яка вилилась у сім томів (дев’ять книг) “Праць етнографічно-статистичної експедиції в Західно-Руський край”. Це була титанічна робота: “Чубинський записав близько чотирьох тисяч обрядових пісень; родини, христини й похорон; більш як у двадцяти місцях описав весілля; записав близько трьохсот казок, більш як у шістдесяті місцях зробив записи говірок; із книг волосних судів вибрав близько тисячі ухвал. Майже скрізь робив нотатки про зарплату, характерні заняття, рівень урожаю, вплив селянської реформи на економічний побут народу, про лісову торгівлю, тютюнництво, шовківництво, виноробство та багато іншого”, — розповідає Дмитро Чередниченко.

І все це — на тлі постійного “закручування гайок” імперського уряду, обшуків, арештів, доносів, заслання “за ношення малоруського костюма” та “посещение могилы Шевченка”... Навіть наприкінці життя, вже смертельно хворий Павло Чубинський мав просити окремого дозволу, аби з’явитися у Києві...

Забороняли й замовчували правду про Павла Чубинського і в радянські часи. Він приходить до нас аж тепер, у вільній Україні, великою мірою завдяки самовідданій багаторічній праці Дмитра Чередниченка — письменника, який усім своїм життям заслуговує на високе звання лауреата Шевченківської премії.

Марія ЛИТВИН

НАСТУПНА СТАНЦІЯ —

По закінченні літературно-музичного вечора в Київському Будинку вчителя один із глядачів запитав мене: “А чи знаєте ви, що станції “Чубинський” уже не-

записав для деяких колекцій перед кількома секундами зупиняються електрички. Та чи завагався хоч на мить посадовець, який віддав наказ розібрати цю будівлю? Навряд. Бо, швидше за все, не знає, що це — історична пам’ятка. Не знає, що цю станцію на відтинку Київ—Бориспіль 1910 року побудував і назвав іменем свого батька — великого етнографа, фольклориста, економіста, статиста, правознавця, поета, перекладача, режисера, актора й педагога, зрештою, автора тексту Національного Гімну України Павла Платоновича Чубинського — визначний інженер-шляховик Павло Павлович Чубинський.

Можливо, посадовець і чув щось про автора Гімну, та не впало це знання йому до серця. І вже напевне не знав він, що неподалік від станції був хутір славного роду Чубинських, який теж зруйнували — в середині минулого сторіччя. Тож маємо ще одну втрату. Це десь у Чехії чи в Польщі у приміщенні станції влаштували б меморіальну експозицію, скажімо, в програмі краєзнавчого маршруту “Дорога до Чубинського”. Але ж ми — “моголи! моголи!”

Україна не менш багата на визначних особистостей, аніж ближні й дальні сусіди. Є в нас і славні роди, що залишили помітний слід в історії і заслуговують глибокого дослідження, увічнення в пам’яті нащадків. Та що маємо нині? На батьківщині Павла Платоновича в Борисполі відновлено його занедбану могилу на Книневому кладовищі, встановлено надгробок із барельєфом. Пам’ятник великому землякові поставлено далеко не в кращому місці, бо в центрі міста донині бовваніє “вождь трудящихся”. Вулицею Чубинського названо не ту, на якій він народився і жив, а теж подалі від очей. Є в Борисполі меморіальний куточок у місцевому краєзнавчому музеї та кімната-музей у ліцеї “Дизайн-освіта” імені Павла Чубинського. Поруч із місцем, де колись був хутір, встановлено пам’ятний знак. Та чи захистить він від вирубань залишки Дубового Гаю Чубинських? А ще в Києві на будівлі гімназії, в якій навчався юний Павло, є пам’ятна дошка з барельєфом портретом. І це все?.. У столиці незалежної України

є пам’ятники Голохвастову й Паніковському — і немає пам’ятника авторові слів Гімну? Є архітектурний не-смак на Майдані Незалежності, чужорідні пихаті будівлі в історичному центрі міста — і немає музею Чубинського?!

Із популяризацією історії роду та його спадщини теж не краще. Ось наочна ілюстрація. Для оформлення згаданого дійства в Будинку вчителя знадобилося виготовити портрети двох представників роду Чубинських — із чотирьох поколінь, про які йшлося в той вечір. Хоч інженера й педагога, поета і композитора-аматора, нашого сучасника Володимира Чубинського, який трагічно загинув після примусового лікування “за півівкою КДБ” у спецпсихушці, знає немало людей, та говорити, що його мають впізнавати з першого погляду, не доводиться. Проте і його славетного предка Павла Платоновича на вулицях, у метро, де до стихійного опитування було залучено десятки людей, не впізнав жоден! Тому на сцені Будинку вчителя між цими двома портретами висіли порожні рамки — як символ нашого незнання, як спонука до пошуку, до заповнення прогалин. І літературно-музична композиція, запропонована глядачам, стала однією зі щирих спроб у цьому напрямі. А щоб розширити цю аудиторію, пропонуємо бодай короткі відвідки про три покоління Чубинських. Масштабна постаць Павла Платоновича потребує окремої розмови.

МИХАЙЛО ПАВЛОВИЧ ЧУБІНСЬКИЙ (1872—1943)

Син Павла Платоновича. Відомий юрист-криміналіст, професор Харківського університету. Освіту отримав у колегії Павла Галагана та Київському університеті. Автор праць із криміналістики. Міністр юстиції в уряді Скоропадського. Емігрував. Член Законодавчої ради при Міністерстві юстиції Сербії. За його сприяння в Белграді відкрито Інститут і Музей криміналістики.

ОЛЕКСАНДРА ПАВЛІВНА ЧУБІНСЬКА (ЧАЛЄВА, ЧАЛІВА) (1873—1949)

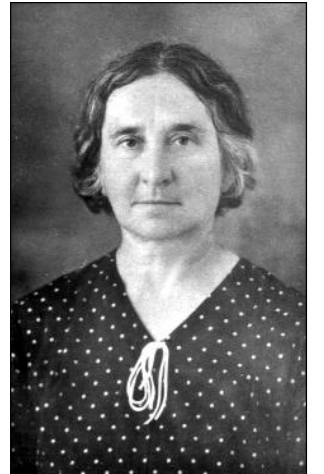
Донька Павла Платоновича. Відома оперна співачка. Закінчила Смольний інститут, Московську консерваторію, Вищі філософські курси. Мала сильний голос контраaltoвого характеру. Солістка Київської опери, Імператорського Большого театру. На сцені була партнером великого Шаляпіна. Мала тривалі гастролі в “Ла Скала” під псевдонімом Сандра Марі-

на. У концерті з нагоди 100-річчя Верді брала участь як солістка у виконанні його “Реквієму”. Відхилила заманливу пропозицію Метрополітен опера укласти тривалий контракт у США, повернулася на Батьківщину. В період революційної сваволі була заарештована, емігрувала до Сербії.

ПАВЛО ПАВЛОВИЧ ЧУБІНСЬКИЙ (1873—1927)

Син Павла Платоновича. Талановитий інженер-шляховик. Закінчив Петербурзький інститут інженерів шляхів сполучення. Довгий час працював на Далекому Сході начальником управління водних шляхів і шосейних доріг, як фахівець залишив по собі вдячну пам’ять. Досліджував цей край, зокрема довів можливість використовувати нижню течію Амуру і Селенджі для судноплавства. Рвався в Україну, але на його рапорти відповідь була незмінна: “Далі Волги ми вас не пустимо”. Жорстока веремія революції і громадянської війни викинула Павла Павловича в еміграцію. Помер у Парижі.

КАТЕРИНА ПАВЛІВНА ЧУБІНСЬКА (1899—1986)

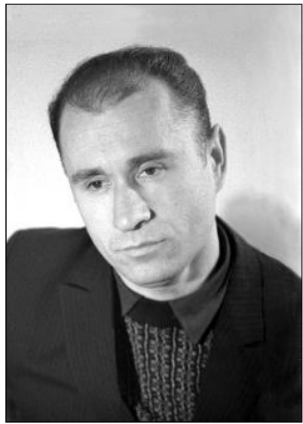
Донька Павла Павловича. Філолог, кандидат наук, палка дослідниця життя і наукової спадщини свого великого діда. Народилася в Ярославлі. Гімназію закінчила в Благовещенську на Амурі. Вчилася в Петрограді на Вищих жіночих курсах. Із 1919-го в Борисполі та інших районах Київщини була директором дитячих будинків, учителькою початкових класів. На хуторі Чубинського та в ближніх селах з однокласницями, серед яких був і її майбутній чоловік — педагог Дмитро Вишневський, у руслі діяльності “Просвіти” організовувала аматорський театри. Закінчила Київський інститут народної освіти (1928). Постійно зазнавала утисків через непросте походження. Не бажаючи ризикувати життям чоловіка й родини, 1935 року фіктивно розлучається з ним і виїздить із молодшим сином Володимиром, якому залишає родові прізвище — Чубинський, до Ташкента. У час подальших приїздів в Україну зустрічається з чоловіком потайки. Дмитро Вишневський загинув у перші місяці війни. У повоєнний час Катерина Чубинська мешкає й працює в різних містах країни, в останні роки життя поселяється в Борисполі. Померла в Сухумі.

Син Павло Павлович з дружиною Марією Володимирівною

ЧУБИНСЬКИЙ...

**ВОЛОДИМИР
ДМИТРОВИЧ ЧУБИН-
СЬКИЙ (1930—1987)**

Різнобічно обдарована, надзвичайно чесна та безкомпромісна особистість. Дитинство пройшло в Ташкенті й Кривому Розі. 1953 року закінчив інженерно-педагогічний факультет Київського політехнічного інституту. З 1960-го — старший викладач Житомирського загальнотехнічного факультету КПІ.

1965-го — після захисту в райкомі партії житлових прав співробітників факультету став мішенню у спровокованому конфлікті й звільнений із формулюванням «за власним бажанням». 1972-го — початок судового, а пізніше — медичного переслідування. Захист своїх прав перейшов у боротьбу з бюрократичною системою придушення особистості. 1982 — арешт, засудження зі звинуваченням в «измышлениях, порочащих строй» і ув'язнення у Дніпропетровській спецпсихлікарні. 1987-го — після виходу з психлікарні, фізично й морально надломлений, пішов із життя. Похований у Борисполі на Рогозівському кладовищі.

Утім, не можна сказати, що не ведеться пошук, не здійснюється жодна робота. Працюють фахівці й аматори — письменники, журналісти, вчені, педагоги. Щорічно відбуваються науково-практичні конференції в Бориспільському ліцеї «Дизайн-освіта». Та загалом зусилля розпорошені, не узгоджені. Трапляється, з однієї друкованої праці в іншу переходять прикрі похибки. Так, різні джерела подають місцем народження Павла Платоновича Чубинського то Бориспіль (що відповідає істині), то хутір поблизу села Велика Олександрівка. Вносять плутанину нефахові газетні публікації. Наприклад, Надія Тисячна (газета «День» за 29.12.2005 р.) в описі етнографічної експедиції 1869—1870 рр., очолюваної Павлом Платоновичем, подає події, що відбувалися 1874 року. А в переліку нагород великого вченого заплуталася сама і ввела в оману читачів. Далі цитую письменника Дмитра Чередниченка, який скрупульозно ось уже більше 30 років опрацьовує історичні джерела, спогади, свідчення сучасників і нещодавно випустив у видавництві «Альтернативи» фахово бездоганну книгу «Павло Чубинський».

«Його обирають членом співробітником Вільного економічного товариства, ставлять титулярним радником, нагороджують срібною медаллю (січень 1867)»... (І це під час перебування на

засланні в Архангельській губернії! — С. Ц.)

«1873 року Російське Географічне Товариство нагородило Чубинського золотою медаллю «за особливу його діяльність і ту невсипущу працю, якій російська наука зобов'язана збиранням величезного матеріалу для вивчення побуту, юридичних звичаїв і народного життя Південно-Західного краю».

«1875 року Чубинський отримує золоту медаль від Міжнародного етнографічного конгресу в Парижі, а через чотири роки ... його нагороджено Уваровською премією Петербурзької академії наук».

Книга Дмитра Чередниченка — давно очікуване й потрібне видання. За нею стоїть багатолітня подвижницька робота. Це, зокрема, проведення у школах уроків Чубинського і створення осередків Малої академії мистецтв. Це велика кількість публікацій у пресі, виступів перед різною аудиторією. Це головування в ювілейному комітеті, який підготував і провів низку резонансних заходів із нагоди 150-ліття від

Правнуки велетнів української культури — Віталій Лисенко і Володимир Чубинський

дня народження Павла Чубинського, — у той час (1989 рік), коли обережні та пильні застерігали: «О! Чубинський — то неоднозначна постать!» Це обстоювання незаперечного права історичного Національного Гімну України отримати статус Державного. Тож закономірним стало висунення книги «Павло Чубинський» на здобуття Шевченківської премії: тут ідеться не лише про поліграфічний продукт, а й про громадянську позицію автора, його високе служіння. І символічним є те, що одним із вірних соратників у знаменитій експедиції Павла Чубинського був однофамілець письменника — Іван Чередниченко...

Отже, не все погано. Назву ще бодай дециму ентузіастів і небайдужих. Це — Віктор і Наталя Йови, Валентин Лисиця, Тамара Онищенко, Андрій Зиль, Зоя Вихрова, Микола Петлицький, Лариса Власенко (всі — Бориспіль). Це — Олександр Кириченко, Федір Погребенник, Юрій Хорунжий, Валерій Шевчук, Анатолій Погрібний, Наталя Булаєвська, Анатолій Мокренко (Київ), Степан Мишанич із донецького краю, вчителька Марія Муравіцька з Хмельниччини. Це — хор імені Павла Чубинського з села Велика Олександрівка. Не всі з названих, на жаль, суцільні, проте вони долучились Вічності своїм внеском до повернення з небуття великого українця.

А на часі — конкретні дії,

реалізація давніх задумів. Що ж потрібно? Портрети Павла Чубинського (і Михайла Вербицького — автора мелодії Гімну) в державних установах і в усіх школах України. Найменування вулиць і площ, пам'ятники й меморіальні дошки в містах і селах. Безумовно, видання «Трудов этнографическо-статистической экспедиции в Западно-русский край». Створення Інституту і Музею Чубинського — за словами Дмитра Чередниченка, над його спадщиною можуть працювати цілі колективи науковців. Відтворення у первісному вигляді садиби на хуторі.

Скептики й прагматики можуть сказати, що це — фантазії романтиків, для цього потрібні значні кошти. Але ж немало «романтиків» свого часу вносили поспільні суми на рахунок 000702603 Міськжитлосоцбанку м. Києва (Фонд будівництва музею) та на рахунок 000609971 Українського відділення Промбудбанку м. Києва (Фонд відновлення садиби). Потребу відтворення хутора розглядали на спільному засіданні Київського обласного товари-

ства охорони пам'яток історії і культури та облдержадміністрації, на якому вирішили залучити до цієї справи, крім широкої громадськості, підприємства й приватний бізнес. Не відкидаючи безумовної участі в цьому проєкті держави, хочу наголосити на його практичній привабливості — адже музеї і відтворена садиба можуть стати об'єктами туристичного маршруту (читай — туристичного бізнесу) Київ—Бориспіль—Черкащина під умовною назвою «Шлях до Чубинського і Шевченка».

Уявімо таку картину. Старовинний паровоз привозить туристичний поїзд на станцію «Чубинський». Невеличка пішохідна прогулянка — і туристи вступають під крони могутніх дубів. Окрім почутої розповіді про хутір, його мешканців і гостей (а це були, зокрема, Микола Лисенко, Володимир Антонович, Олександр Русов, Федір Вовк), відвідувачі зможуть ознайомитися з виробами народних умільців Бориспільщини, почути автентичний спів, побачити виставу або обрядові дійства. Далі автобусом маршрут проляже до Борисполя, до пам'ятних місць, пов'язаних з історією роду Чубинських, і ще далі — на Черкащину.

Агов, українці! Ми, здається, зібралися в Європу? Тоді рушаймо. Наступна станція — Чубинський.

Сергій ЦУШКО

НА ЗДОБУТТЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПРЕМІЇ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ЙОГО ТРЕМБІТИ І ДЗВОНАРІ

У Національному художньому музеї України відкрилася виставка одного з найвизначніших вітчизняних графіків, яскравого представника львівської школи Івана ОСТАФІЙЧУКА. Кияни побачать лише частину великої ретроспективи, яку недавно було показано у львівському Палаці мистецтв, та все ж і вона окреслює весь спектр творчих пошуків майстра. Це й оригінальна книжкова графіка за творами Василя Стефаника й Ліни Костенко, серія монотипів до українських легенд, переказів, пісень, рисунки пензлем і акварелі серії «Моя Україна», естампи в техніках літографії і лінориту.

На тлі його акварелей я й поспрохала зробити світлинку, і Остафійчук, який досі гречно усміхався, розповідаючи мені про мандрівки з Якутовичем, радо озивався на вітання своїх київських друзів, у момент зйомки трохи посерйознішав. Я навіть стихло кинула: посміхніться! Та він залишався задумливим і трохи печальним у своїй щирості. Я ж і так знала, що цей Майстер ніколи не фальшував для парадності моменту ні своїм життям, ні творчістю. Та вже згодом у нашій бесіді сказав ще й так, розгортаючи цілком свою тему, безвідносно до обставин фотозйомки: «Обличчя нормальної людини завжди трохи печальне...»

Щось знають невідане для нас великі художники, які пильно розглядають усі сюжети цього життя, вибілюють барвистий нектар його чарів, захоплюються самі й потім через картини дарують нам осяйні моменти захоплення красою світу, та завершальний досвід душі пізнають раніше від інших: «обличчя нормальної людини завжди трохи печальне».

Походять стежками Остафійчука по всіх пляях і вигонах, де «коров'як цвіте; коні на пасовищі; там, де Ятрань круто в'ється, а за городами село» (назви картин художника). Погляньте в очі його трембітарів чи жінок, які купуються в росі, бо під назву

«Ой, за гаєм, гаєм»

«Моя Україна» я прибрала б цілком експозицію, не одну лише серію акварелей. Ви впізнаєте себе й переживете всі польоти у снах свого дитинства, де близько ангели й рипучі чумацькі вози, і амарант, мов рідкісна заморська квітка, а поруч — ліс і корови пасуться. Рідні пейзажі, очевидні деталі й характеристики національного буття, історії, що явлена мов бережно відкритий археологами ґрунтовий пласт із коштовностями, та все це озвучено Майстром такими пластичними метафорами, досконалою ритмікою ліній, сплавом настроїв, де близько усміх жарту до печалі, ліризм, який усе глибше ховається в наших душах, де цурається шизму нинішніх днів. Музику цих творів, гадаю, оцінить Станкович, а з попередників міг би Косенко...

Іван Остафійчук може музикувати, фантазувати на всі лади, бо віртуозно володіє техніками графічного мистецтва, поєднав їх, свого часу здивував Канаду ліноритами мецо-тинто, а скептиків, які вважали: «непопулярне, не приживеться», переконав своїм хистом, викликаючи захоплення у ви-

багливого глядача оригінальними графічними аркушами. Уже тепер мистецтвознавці, яким стали доступні архіви КДБ, віднайшли, що навіть наглядачі, які стежили за Остафійчуком і давали для зручності своєї «служби» клички всім шістдесятникам, так його і охрестили «Художником». Надто яскравим був образ, вочевидь відкрито жив своєю місією — витворити в художніх площинах України, таку небажану для тодішніх ідеологічних стандартів, таку величну в драматизмі своєї історії і генетично успадкованому прагненні до волі.

На відкритті виставки друзі художника народні депутати Павло Мовчан, Михайло Косів насамперед говорили про цілісність природи митця, який не зрадив собі за найважчих обставин, а за словами Дмитра Павличка, мав мужність сказати «не хочу», коли його по вісім годин щодня допитували і схилили до співробітництва в КДБ. У 1972 році Іван Остафійчук створив офорт «Апофеоз голодомору», це в той час, коли навіть сказати вголос про це було кривою.

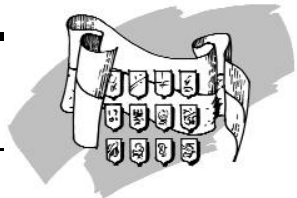
Свою найвищу нагороду він одержав у 1980 році — золоту медаль Дев'ятого бієнале графічного мистецтва у Чехословаччині. А впродовж 1987—1992 років змушений перебувати поза Україною, спершу в Югославії, потім Канаді. Там одержав визнання і міг продовжувати жити і творчо працювати, та повернувшись на Батьківщину, шойно лиш змінилися історичні обставини.

Його творчість називають дійством, наповненим чарами неспокою і гармонії, бо й насправді в світлій легкості цього письма не бачиш «поту трудів», годин, проведених у майстерні. Та й сам художник оспівує всяку працю як радість для серця. У монотипі «Ой за гаєм, гаєм» легко веде плуга за воликами молода жінка, а скрипалік поруч музикою звеселяє. Та трудящому і пісенному народу цієї благословенної землі завжди потрібні і свої Дзвонарі, які серцем вчувають небесний лад і передають його, не сфальшували. Як Іван Остафійчук.

Валентина ДАВИДЕНКО

«Двоє за столом»

МІСТО, ДЕ ТРОТУАРИ ПІДМІТАЛИ БУКЕТАМИ ТРОЯНД

Закінчення. Поч. на с. 13

ша дерев'яна споруда на території нашого міста, побудована з дубових брусів і вкрита шатровим гонтованим дахом, як усі селянські хати того часу.

Трохи далі, на розі вулиць П. Сагайдачного і Турецької, на пагорбі, залишки якого видно й сьогодні, стояла дерев'яна церква Успіння Богородиці, побудована у період із 1709 по 1716 роки молдавським господарем Ніколаєм Маврокордатом і його синами Костянтином та Іваном. Церква мала ще назву Господарської (Князівської) і користувалася значними привілеями. Цей храм був справжньою окрасою міста. На площі біля нього в XIX — на початку XX ст. проходило свято Водохреща, рухалися пишні процесії від кафедрального собору Святого Духа, причому навіть і після того, як 1876

Залізничний вокзал

єврейської спільноти. Лікарня функціонувала до 1996 року, але у зв'язку зі зсувом ґрунтів її відділення переведено до нових районів міста.

Поряд із ренесансною будівлею лікарні була Фонтанна площа, на якій у той час справді було природне джерело. А неподалік, на перехресті нинішніх вулиць П. Сагайдачного і Шолома-Алейхема, був єврейський базар.

Ця найдавніша частина міста має ще одну пам'ятку — Турецьку криницю. Щоправда, у різні періоди її називали по-різному. Так, наприклад, у документах 1787 р. вона згадується як "Князівська", певно, тому, що викопана була поряд із "Князівською" (Господарською) церквою. У 1793 р. криниця була впорядкована, і відтак біля неї виставлялася сторожа, яка слідувала, аби городяни брали воду для пиття та приготування їжі. І лише з 1797 року за нею закріпилася назва Турецької криниці.

Науковці припускають, що така назва, можливо, пов'язана з тим, що криниця, очевидно, була викопана ще за часів османського панування. Існує легенда про кохання турецького паші до простої української

дівчини. Кажуть, що якимось зустрів паша дівчину біля криниці, де красуня брала воду, і закохався в неї. А одного разу запропонував їй стати однією з його дружин. Горда дівчина відмовила йому. Тоді паша заборонив міщанам брати воду з криниці. Коли наступного дня дівчина прийшла до криниці, а паша наблизився до неї, вона кинулася у криницю і втопилася.

Трикутний майдан біля криниці довгий час називали площею, а вулички, що йшли вгору від нього, отримали назву Турецької криниці та Турецької. Турецькими стали й міст над нею, і лазня, споруджена поряд із криницею. З давніх-давен біля Турецької криниці православні відзначали Йорданське свято.

24 травня 1847 року у Чернівцях дав свій перший концерт відомий угорський композитор і музикант Ференц Ліст. До наших днів дійшла й легенда, пов'язана з виступом славного угорця.

Розповідають, що на запрошення барона Гормузакі, по дорозі до Ясс, Ференц Ліст зупинився у Чернівцях. І тут відомому угорському композитору і музиканту довелося чекати майже цілий тиждень, доки буковинське панство з околиць краю добереться до Чернівців. Його концерт відбувся у невеликому залі готелю "Молдавія". Кажуть, що Гормузакі вирішив зобов'язати угорському композитору і музиканту сюрприз і запросив із Сучави відомого

скрипаль Моші Ніколає. Румунський скрипаль своєю грою так захопив Ференца Ліста, що той ухопив його в обійми, а потім подав музикантові келих шампанського, всипавши в нього жменю золотих дукатів.

Від цього багатого на легенди та історичні події міста недалеко й до вулиці Шкільної, яка отримала назву від першої в Чернівцях школи, що була побудована на місці сучасного приміщення загальноосвітньої школи № 14 і була відкрита 1 березня 1784 року.

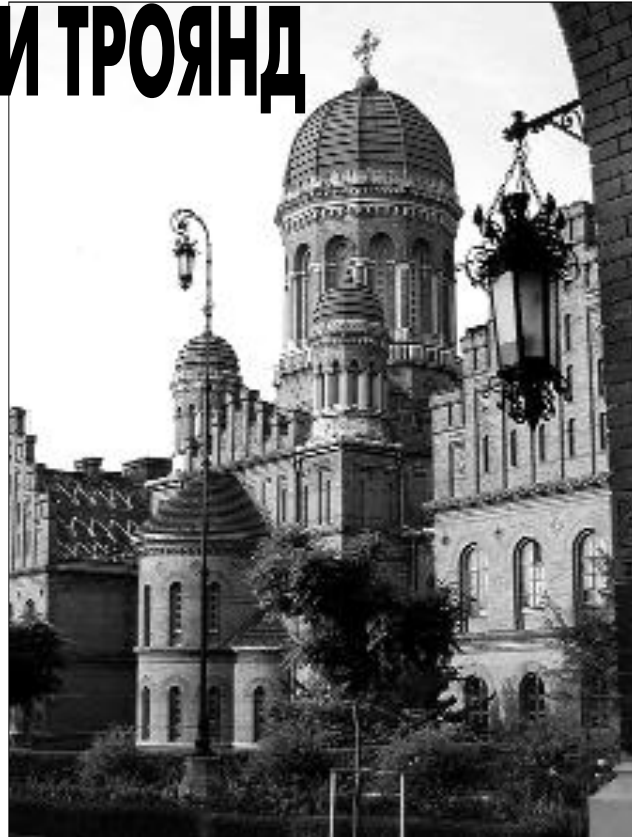
Навпроти неї у XIX ст. стояла дерев'яна будівля старого міського театру, збудованого за планом Йосифа Грегора в 1877—1878 рр. і розрахованого на 547 відвідувачів.

СТАТУС КОРОННОГО КРАЮ АВСТРО-УГОРСЬКОЇ ІМПЕРІЇ

Лише після приходу австрійців 1775 року Чернівці почали бурхливо розвиватися.

Саме в цей час започатковується кам'яне будівництво, розвиток якого заохочувався австрійською державою.

Нову адміністрацію не влаштовувала стара глиняно-дерев'яна забудова Чернівців. Тож 1780 р. в місті з'явилася перша кам'яниця — цегляний двоповерховий "Генеральський дім", який солдати збудували на місці

Чернівецький університет імені Ю. Федьковича

чатком великого торгового шляху до Львова, засипали гравієм та обладнали стічними канавами. Із часом її продовжили вниз, аж до переправи через Прут. Верхня її частина доходила до майдану Ринок, якого тоді ще не було. Львівська вулиця проіснувала аж до 1880 року.

У зв'язку з переплануванням міських вулиць і появою залізничного вокзалу вона була перейменована: нижня її частина — на Вокзальну, а верхня — на Головну-Енценберґа.

назвою Герцогство Буковина, Чернівці, починаючи з 1864 року, отримали окремий статус муніципального самоврядування.

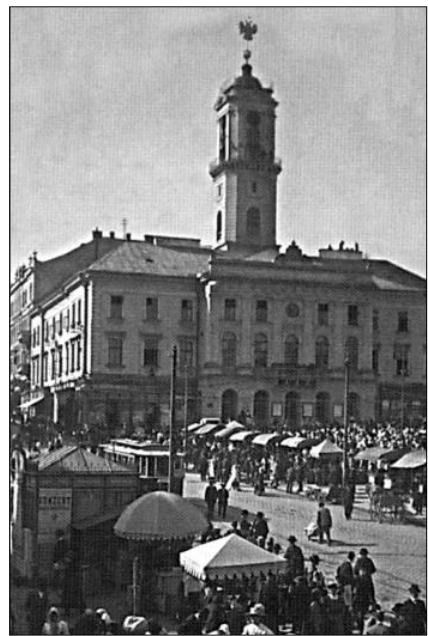
Із 1866 року в Чернівцях розпочався розвиток залізничного транспорту. Перша залізниця пролягла з Чернівців до Львова, а відтак у 1896 році мала продовження аж до Сучави.

Телефон у Чернівцях з'явився раніше, ніж у Львові, Києві, Харкові та Тернополі — 1883 року. Щоправда, скористатися послугами нового зв'язку могли лише найповажніші державні, крайові та банківські установи. Як і нині — це було дороге задоволення і по кишені тільки заможним. Як свідчать факти, наведені в книзі з історії становлення і розвитку електрозв'язку на Буковині О. Брюхно та А. Гогунця "Буковинські телекомунікації", щоб мати телефон, треба було заплатити 80 флоринтів. Багато це чи мало, якщо один великий (до 900 кг) віл коштував тоді майже 60 флоринтів, один центнер пшениці — 6—10 флоринтів? Тому перший приміський телефон було встановлено в палаці барона Йогана Мустаці та в поміщицьких маєтках.

Тим часом перший трамвай було пущено лише 1897 року, оскільки місто одержало світло з першої електростанції в 1896 році.

Дослідники та історики вважають, що саме 1867 рік став переломним у розвитку міста: Буковина отримала статус коронного краю Австро-Угорської імперії, поруч із Чехією, Моравією, Галицією, Сілезією, Істрією, Далмацією та іншими королівствами і землями, які були представлені у рейхсраті. З того часу образ міста формується відповідно до нових естетичних вимог, що висуваються до столичного міста.

• **Марія ВИШНЕВСЬКА**, м. Чернівці

Ратуша

року церкву перенесли на Калічанку. Поряд із церквою було християнське кладовище, яке, у зв'язку з розбудовою міста, 1787 року було перенесено на інший пагорб міста, на територію нинішніх вулиць Лесі Українки та Пирогова, починаючи від вулиці Київської.

Єврейська колонія містилася по вулиці А. Барбюса (тоді вулиця Синагоги), яка доходила до потоку Руда, паралельно вулиці П. Сагайдачного і включала в себе, окрім житлового кварталу, синагогу та шпиталь.

Перша дерев'яна будівля синагоги виникла на цьому місці ще на початку XVIII ст., але була спалена російськими військами 1770 року. 1799 року австрійська військова адміністрація визнала право власності єврейської общини на земельну ділянку під будівництво синагоги, яке велось з 1820 по 1845 рік. Поряд із синагогою у 1854—1855 рр. було споруджено ренесансну будівлю лікарні, збудовану та обладнану з ініціативи тодішнього голови Палати торговлі і ремесел Маркуса Цуккера, яка утримувалась на кошти

Чернівецька хоральна синагога (Іудейський Темпл)

Музично-драматичний театр імені О. Кобилянської

колишньої дерев'яної резиденції Сплєні. Цей будинок стоїть і донині на розі вулиць Шкільної та Шолома-Алейхема. Незабаром постали й інші кам'яниці, того ж 1780 року місто мало вже свій поштамт, а з 1782 р. з'явився "Дім полковника", який упродовж другої половини XIX ст. зазнав деякої перебудови. Наприкінці XIX — початку XX ст. тут було офіцерське казино, а нині розташований обласний ляльковий театр.

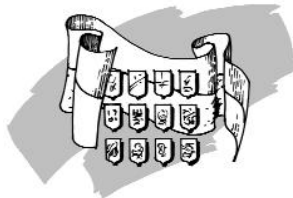
Із будівництвом кам'яниць австрійці почали приділяти увагу й міським вулицям, які ще донедавна доводили до розпачу подорожніх. Зокрема головну міську артерію — Львівську вулицю (Lembergerstrasse), яка вела практично через усе тодішнє місто і була по-

16 грудня 1808 року була відкрита перша гімназія, друга гімназія була відкрита аж через 78 років потому. Спочатку вона розташовувалася в приміщенні першої народної школи. У 1813—1817 роках споруджується приміщення гімназії, в якому нині працює школа № 1, у 1843—1847 роках зводиться міська ратуша.

У зв'язку з напливом румунських, польських, німецьких колоністів у Чернівцях різко зростає населення і починається зведення житлових адміністративних будинків.

Із 1855 року в Чернівцях почав працювати телеграфний зв'язок.

А після того, як у середині XIX ст. край був виокремлений в адміністративно-територіальну одиницю під

ЧЕРНІВЦІ

Микола Федорук, — чернівецький міський голова: “Чернівці напівдорозі між Києвом і Бухарестом, між Краковом і Одесою — це місто було негласною столицею Європи, де співали кращі коларатурні сопрано, а фірми фіакрів сперечалися про Карло Крауса, де тротуари підмітали букетами троянд і де книгарень було більше, ніж кав'ярень. Чернівці — місто, де недільний день зазвичай починався з Шуберта, а закінчувався дуеллю. Чернівці — місто постійної інтелектуальної дискусії, що вранці починалася з нової теорії естетики, яка до вечора була остаточно відхилена. Це було місто, де собак називали іменами олімпійських богів і де кури випорпували з землі вірші Гельдерліна”.

Незважаючи на те, що з середини XIV століття місто потрапляло під владу Угорщини, потім — Молдавського князівства, а далі — Туреччини. “Чернівці — це був корабель задоволень з українською командою, німецькими офіцерами та єврейськими пасажирами на борту, який під австрійським прапором постійно тримав курс між Заходом і Сходом”. Так писав про нього Георг Гайнцен. Місто називали і малим Парижем, і Віднем...

Авторитет міста бере свої витoki у вмінні чернівчан господарювати і самовпорядковуватися, в таких якостях, як високий інтелект, освіченість, культура, почуття національної гідності і патріотизм, в незмінній повазі до народних традицій. Своєю історією, природною красою, дивовижним поєднанням архітектурних стилів, багатонаціональністю й багатокультурністю воно приваблює туристів. Своїх гостей Чернівці зустрічають хлібом-сіллю, доброзичливістю, турботою. Недарма на гербі міста зображена відчинена брама з гаслом “Спільними зусиллями”, що символізує його відкритість і гостинність.

Ми знаємо, як гідно чернівчани відзначали 500-річчя першої писемної згадки про місто. Зважаючи на це та на сучасні традиції, хо-

МІСТО, ДЕ ТРОТУАРИ ПІДМІТАЛИ БУКЕТАМИ ТРОЯНД

Мешканці Чернівців активно готуються до 600-річчя рідного міста, а минулого року відзначали 230-річчя відколи Буковина офіційно увійшла до складу Дунайської імперії Габсбургів.

четься, щоб нащадки з повагою говорили про нас, сьогоднішніх, про те, як ми зберегли рідні Чернівці для себе і прийдешніх поколінь.

“Допомагають тим, хто сам працює”. Цю істину підтвердило одностороннє прийняття Верховною Радою України 5 липня 2005 року постанови “Про заходи щодо підтримки соціально-економічного розвитку міста Чернівці у зв'язку з відзначенням 600-річчя його заснування”.

Сьогодні Чернівці — обласний центр України, що розкинувся за 650 кілометрів від Києва і простягнувся уздовж обох берегів звислого Прута більш ніж на 12 кілометрів, займаючи площу

Турецька криниця — тут православні відзначали Йорданське свято

понад 150 кв. км. Ініціюється включення Чернівців до Списку надбань унесвітної культурної спадщини ЮНЕСКО.

ІЗ ГЛИБИНИ ВІКІВ

Становлення й утвердження міста, як свідчить літописання, проходило не легко. А починалося все із броду в долині річки Прут,

“Генеральський дім” — перша кам'яниця (цегляна двоповерхова будівля)

що на південно-західній околиці Галицького князівства. Звідси й започаткувалися Чернівці.

Своєю появою Чернівці справді зобов'язані броду. Принаймні таку версію виклав у своїх працях відомий історик та етнограф доктор Раймунд Фрідріх Кайндль. На його думку, струмки з околиць Роша та Клокучка, впадаючи у Прут, розмили на заході круті береги й утворили природні ворота, зручні для сполучення і торгівлі. А після того як висохли болота, що були на північному березі, тут утворився брід, до якого збігалися всі шляхи з півночі на південь.

Але якщо назва самої річки Прут зустрічається у грецького історика Геродота вже у V столітті до нашої ери, то перші історичні відомості про Чернівці з'явилися майже на 2 тисячі років пізніше, коли виникло перше поселення на місці нинішнього міста.

На те, що поселення було слов'янського походження, вказує його назва. За однією з легенд, назва походить від старослов'янського слова “черн”, “чорний город”, за іншою, — на назву поселення вплинуло те, що у його мешканців було дуже багато чорних овець.

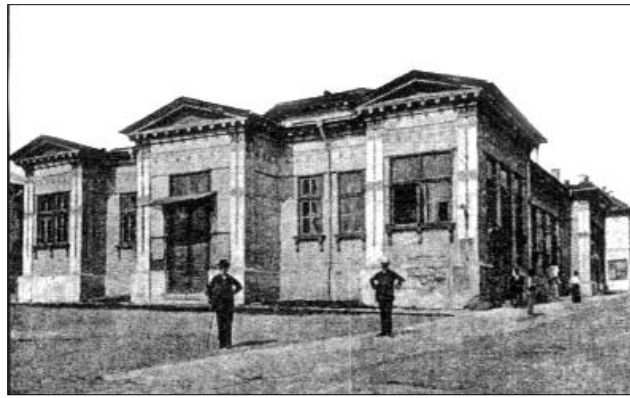
Першу документальну згадку про Чернівці пов'язують із активним розвитком торгівлі наприкінці XIV сто-

ліття, якому сприяло мирне правління молдавського воеводи Олександра Доброго. Завдяки політичному зближенню Молдавського князівства, до якого входила тоді Північна Буковина, з німецькими містами в Семигороді, в Польщі, після тривалих перемовин із львівськими купцями 8 жовтня 1408 року, саме він надав їм грамоту про порядок ведення торгівлі.

Для історії Чернівців саме Олександр Добрий був тим князем, який уперше видав документ із чітким визначенням дати першої згадки про Чернівці.

Грамота 1408 року була написана церковнослов'янською мовою, якою на той час у Молдавії велося діловодство. Відповідно до неї Чернівці залишалися митною станцією до кінця молдавської влади. Але, незважаючи на це, Чернівцям так і не вдалося розвинути до значного торговельного пункту. Ймовірно, тому місто майже ніколи не бралося до уваги як ринок для обміну товарів, що йшли з Польщі до Молдавії. Цю обставину підтверджує інший цікавий документ — грамота воеводи Петра Кульгавого від 1579 року, з якою дізнаємося, що пунктами торгівлі з Польщею вже тоді вважалися села Ленківці та Шипинці. Натомість у жодній грамоті Чернівці не згадуються як визначне торговельне місто.

Цілком можливо, що неабияку роль у цьому відіграло загрозливе прикордонне розташування та військова дорога, що проходила через місто. Чернівці ніколи не мали жодних укріплень, тому й потерпали від нападів чужинців. Імовірно, це одна з причин, чому досі достеменно невідомо, коли виникло поселення на тому місці, де тепер Чернівці.

Будинок старого театру на Шкільній вулиці

Навіть із повідомлень Нестора Літописця дізнаємося лише про те, що слов'янські племена уличів і тіверців, які проживали близько 800 року по Дністру аж до Дунаю та Чорного моря, мали свої міста, які існували ще на початку XII століття. На жаль, у його літописі не наведено назв їхніх міст. Тому й не відомо, чи існувало вже тоді яке-небудь із них на Буковині. Грамота, у якій вперше згадується про Чернівці 1408 року, тривалий час зберігалася у Львівському міському архіві. Нині вона зникла.

Унаслідок постійних прикордонних зіткнень і конфліктів, що тривали роками, особливо на півночі Буковини, панувала анархія.

У середині XIV ст. вся Буковина, у тому числі й місто Чернівці, спочатку потрапляє під владу Угорщини, а потім Молдавського князівства.

Із 1457 року після адміністративної реформи місто стає центром волості. Від цього часу, незважаючи на довгі періоди занепаду й

трілу протікав Прут. Чернівці тоді налічували близько двохсот хатин, здебільшого покритих солом'яними стріхами, кращі з них, як правило, належали переважно місцевим євреям”.

“МІСТЕЧКО МАЛО КІЛЬКА ПРАВОСЛАВНИХ ДЕРЕВ'ЯНИХ ХРАМІВ І СИНАГОГУ”

Знайомство зі “старими” Чернівцями розпочнемо з найдавнішої частини забудови: ремісничого міста площею 10 га, яке розташоване в районі вулиці А. Барбюса.

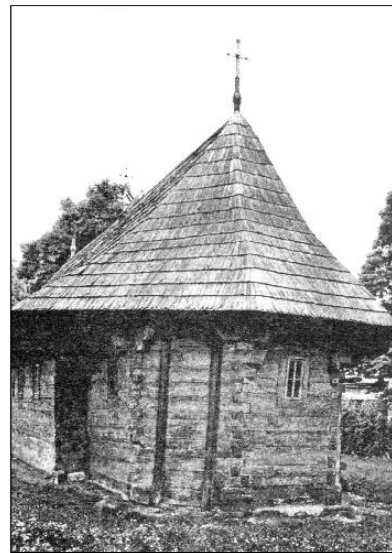
Саме тут навпроти колишнього броду через річку Прут було й невеличке поселення у 200 дерев'яних будиночків, критих драккою та соломом. Описуючи архітектурний вигляд будівель того періоду, історик та етнограф Р. Ф. Кайндль зазначав: “Мабуть, більшість із цих хат мали вздовж фасаду відомий, звичний для краю відкритий ганок та дерев'яне різьблення на фронтонах, яке ще донедавна можна було побачити на деяких старих хатах”.

У цьому поселенні була Фонтанна площа — найстаріший із трьох громадських центрів міста (два інші — площа Хреста і Центральна площа), які, змінюючи один одного, формувалися, послідовно піднімаючись гребенем мису.

Забудові цієї частини міста притаманні риси довільної конфігурації парцелів, незначні габарити споруд, витягнуті в глибину ділянки, стрічкова забудова, характерні насамперед для малих міст Середньої Європи: Польщі, Румунії, Словаччини, Західної України (Галичина, Буковина) з кількістю населення 10—30 тис. осіб. Ознакою району було компактне проживання іудеїв.

До приходу австрійців містечко мало кілька православних дерев'яних храмів та синагогу.

На нинішній вулиці П. Сагайдачного в 1607 році збудували храм Св. Миколая, який зберігся до наших днів. Ні пожежі, ні стихійні лиха та історичні колізії не знищили його. Це найдавні-

Храм Св. Миколая (1607 р.) — найстаріша дерев'яна споруда міста

іноземного панування, воно повільно, але невпинно зростало.

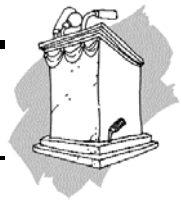
На час приходу австрійців це було маленьке містечко, яке не справляло приємного враження на нових господарів краю. Про це свідчить опис тодішніх Чернівців, який залишив ще задовго до приходу австрійців, улітку 1762 р., англійський посланець Портер: “Містечко розташоване на вершині пагорба, біля підніжжя якого на відстані рушничного пос-

Стара чернівецька хата (вул. Фарбувальників, 4)

Продовження на с. 14

ч. 4 (329), 26 січня – 1 лютого 2006 р. ● “СЛОВО Просвіти”

ГОЛОВНИЙ УРОК ДНЯ

**Радіозвернення
Президента України
Віктора Ющенка
21 січня 2006 р.**

Шановні співвітчизники!
Дорога українська громадо!

Сьогодні я буду говорити про День Соборності. Події останніх тижнів змушують нас уважніше перечитувати драматичні сторінки української історії. Проаналізувати помилки, яких припускалися навіть великі українці. Шукати в них події відповіді на виклики сьогодення.

Ми згадуємо Акт Злуки, проголошений у Києві на Софійській площі 22 січня 1919 року. Тоді в одну соборну й демократичну державу об'єднався український народ, який на той час уже мав свої державні утворення — Українську Народну Республіку й Західноукраїнську Народну Республіку. Під прапор єдиної держави стали люди, різні за своїм походженням, освітою, майновим станом і звичаями. Їх об'єднало розуміння того, що тільки соборний народ є нацією.

Акт злуки став політичним актом, який достатньо не оцінений ще й досі. Століттями розірваний тридцятимільйонний народ не тільки визволився з неволі, а й без тривалих парламентських дебатів возз'єднався на своїй землі в єдиній Українській державі. І хоча через низку тодішніх обставин національна революція зазнала поразки й Україна знову виявилася розшматованою, але знак у вічність був поданий. За незалежність боролися тисячі патріотів ОУН—УПА, правозахисники в “імперії зла”.

Знаменним етапом піднесення духу свободи став “живий ланцюг” між Києвом і Львовом, коли 21 січня 1990 року тисячі українців взяли за руки на згадку про проголошення Акта Злуки. Ця акція прискорила розпад СРСР і здобуття національної незалежності, бо переконливо засвідчила духовну єдність східних і західних регіонів України.

Ось так подія на Софійській площі далекого 1919 року готувала повалення радянської системи й відновлення національної держави.

Головний урок Дня злуки — це усвідомлення того, що тільки в єдності сила. Поразка УНР, увесь історичний досвід помилок постійно нагадує — головною, незаперечною, неперехідною цінністю для всіх нас є незалежна, соборна держава. Лише за умови політичної та економічної незалежності ми можемо претендувати на гідне місце України в світі. Лише сильна держава й сильна влада може забезпечити націю від служіння чужим

інтересам. Ось чому ми зобов'язані плекати ідеал власної соборної держави і віддавати йому всі свої сили та здібності.

Нова епоха посиляє нові виклики. Найбільшим випробуванням і на сьогодні залишаються не стільки економічні чи соціальні негаразди. Вирішити ці проблеми ефективно і швидко можна тільки об'єднавшись, тільки тоді, коли ми разом готові зустріти виклики й подолати їх. Як Президент України, своєю головною місією я бачу роботу на ідею об'єднання.

Я не дам жодного шансу жодній політичній силі дестабілізувати країну, використовувати релігійні, мовні чи ідеологічні розбіжності для розколу і розбрату під час виборчої кампанії. Я не дозволю жодній політичній силі спекулювати на темі федералізму й сепаратизму.

Мій народ пройшов випробування на міць і довір, що Україну вже ніколи не розлучити зі свободою, не роз'єднати в розбраті на “східняків” і “західняків”. Київ — серце України, Захід — її совість, а локомотивом України називають Південь і Схід, де зосереджені найбільші індустріальні гіганти країни.

Наш народ склав свій іспит на демократію. На жаль, його ще не склала українська політична еліта, яка сьогодні витрачає час на чвари й передвиборні війни. Нашим політикам треба брати уроки відповідальності й коректності, навчитися нарешті жити з Україною в серці, а не думати в першу чергу про себе в Україні.

Тому сьогодні я звертаюся до всіх політичних сил, до лідерів всіх парламентських фракцій із закликом. Ми маємо продемонструвати суспільству, що для нас є цінності, вищі за передвиборні баталії. Давайте разом відзначимо День Злуки, дамо сигнал суспільству, що українці вміють робити уроки з власної історії.

Я запрошую український уряд, народних депутатів, усі політичні сили 22 січня 2006 року разом зібратися в історичному Будинку вчителя, де було підписано Четвертий універсал. І разом вшанувати сторінки української історії.

Не забуваймо про Софійську площу 1919 року, “живий ланцюг” 1990 року, Майдан 2004 року! Пам'ятаймо дні, коли ми разом визначали долю своєї країни.

Єднаймося в ім'я кращої долі! У єдності — наша сила.

Будьмо гідними своєї історії! Хай береже вас Господь!

www.president.gov.ua
Фото Івана ПИЛИПЕНКА

22 січня 2006 року. Київ. День Соборності.
Президент України вшановує пам'ять Тараса Шевченка

ВИБОРИ—2006

Навіть у державах з усталеною демократією вибори загальнонаціонального плану практично загострюють політичну ситуацію. У країнах, які вийшли з тоталітарної системи, — це норма. Звичайно, що Україна в цьому плані не становить винятку, бо, починаючи з 1920 року, коли український уряд опинився у вигнанні, керівниками України здебільшого були неукраїнці. І саме вони впливали на формування елітарного прошарку суспільства. І зробили все, щоб українське звичаєве право, завдяки якому збереглася українська нація і українські традиції, були знищені. Саме закритість списків стала причиною, що вибори 2006 року частина українських політиків хоче зробити інструментом приходу до влади фінансово-промислових груп, а не вибором ідей та особистостей.

І щойно усвідомлення цієї ситуації дозволяє зрозуміти процеси, які мали місце у середині січня в Україні. Як і в попередні роки, застосовуються вже випробувані інструменти втрати суспільства від величезної кількості суб'єктів виборчого процесу. Центральна виборча комісія України зареєструвала 45 таких суб'єктів із 53, які бажали боротися за мандати. І хоча часто можна почути думку, що така кількість — це вияв амбіцій, насправді це проект на розбивання виборчого поля противника.

Нині виборчий двобій, як і під час президентських виборів 2004 року, ведеться за геополітичне місце Укра-

«УСІ ВТЯГНУЛИСЯ В ПЕРЕДВИБОРНУ КАМ-

їни в системі світових координат. У першу чергу партія Януковича—Ахметова “Регіони України” та її сателіти хочуть відвернути українську державу від європейського шляху й назавжди прив'язати до російського вектора. Екс-прем'єр, лідер партії “Регіони України” розпочав активну кампанію, щоб переконати суспільство в неправильності курсу розвитку України. На сході й півдні держави Віктор Янукович вималює для людей картини, що приєднання України до єдиного економічного простору з Білоруссю, Росією, Казахстаном — це найбільша вигода й перспектива для держави. І ці тези, за замірами соціологів, дають йому 30 відсотків підтримки.

Окрім проросійського вектора в політичному й економічному розвитку, Віктор Янукович намагається переконати потенційних виборців, що їм буде краще жити, коли в українській державі другою державною мовою буде російська. Виявляється, що російська мова, як друга державна, за словами Віктора Януковича, зніме багато суперечностей, які нині є в суспільстві. Водночас він заявляє, що на рівні простих людей цієї проблеми не існує. А коли не існує проблеми, то навіщо її створювати?

Однак це вже інше питання, а точніше свідчення того, що Віктор Янукович і партія, яку він очолює, виконує чуже замовлення. Коли подивитися телепередачі головних російських каналів з

їхньою антиукраїнською риторикою, то ні в кого не залишиться сумніву, хто є замовником процесів, які відбуваються в Україні на навколо України. Керівництво Російської Федерації в черговий раз зробило ставку на Віктора Януковича для реваншу після програних президентських виборів.

Звичайно, що керівництво й політичні сили Російської Федерації не обмежують свого впливу тільки на проросійські сили в Україні. Вони мають досить поважний дестабілізуючий чинник для України — базу Чорноморського флоту. В останні дні російські війська в Криму брязкали зброєю, вільно розгулюючи по території українського міста Севастополь і навіть добралися до Херсона, порушуючи статтю 15 угоди щодо базування Чорноморського флоту. 20 морських піхотинців Чорноморського флоту РФ взяли під свою охорону маяк “Сарич” і вивісили табличку с написом “Територія Російської Федерації”. Українські дипломати вважають незаконним переміщення піхотинців Чорноморського флоту РФ по території України і з цього приводу Росії була надіслана нота протесту. Росія не дуже перейнялася цією нотою і в формі ноти намагається переконати й Україну, і світ у своїй правоті. Однак у даній ситуації Росії зовсім не йдеться про правду, а про збереження України в зоні свого впливу. З історії знаємо, що в подібних ситуаціях для Росії не існує ніяких зако-

нів.

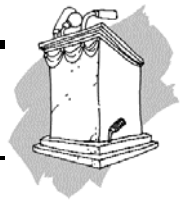
Окрім зовнішнього чинника провокування напруження, є також і внутрішній. Представники національно-демократичних сил напруження в державі пов'язують також із тим, що представники фінансово-промислових груп, які іменують себе опозицією, прагнуть на парламентських виборах повернути з лишком те, чого вони позбулися у грудні 2004 року. І великі надії покладають на зміненої Конституцію. Поспіхом внесені зміни до Основного Закону, замість демократизації суспільства та покращання роботи влади, насправді призвели до правового хаосу та до дестабілізації інститутів влади.

За словами міністра юстиції Сергія Головатого, в Україні виникло двовладдя, що, з точки зору права, є повним абсурдом, проте в реальності це небезпечне політичне явище. Воно є наслідком постійного ігнорування законів у першу чергу з боку Голови Верховної Ради, наголошує міністр. Нині Конституція, і рішення Конституційного Суду змушують депутатів голосувати особисто, що не підлягає навіть дискусії у демократичних країнах. Коли в 2004 році двоє членів польського парламенту спробували проголосувати за колег, то за цей вчинок прокуратура домагалася для них по 8 років позбавлення волі. Головним аргументом для такого суворого покарання є дискредитація в очах світу парламентаризму та демократії. І коли я свого

часу спробував поставити цю проблему перед Головою Верховної Ради, то виявилось, що він не бачить у такій відвертій нарузі над законом нічого особливого, що само собою вже є особливим прецедентом. Тому Голова Верховної Ради Володимир Литвин по особливому дивиться на світ, на парламент та на свою посаду. Він вважає, що позитивним моментом минулої сесії було те, що Верховна Рада певною мірою забезпечує рівновагу і діалог у суспільстві. Він твердить, що зараз не бачить прагнення і бажання з боку уряду налагоджувати співпрацю з парламентом. За його словами, це пов'язано передусім із тим, що “всі втягнулися в передвиборну кампанію”.

Проте у виборчу кампанію втягнулися і більшість нинішніх депутатів, у тому числі й він. Тому не буде результативності роботи і від дев'ятої сесії IV скликання. Досвід усіх останніх перед виборами сесій показує, що тоді до краю посилюється популізм. Сесія, яка розпочнеться 7 лютого, не буде винятком. Багато хто буде халатися за соломинку. Багато політиків, які ще рік тому вважали себе “князями” України, не тільки спадуть зі своїх “князівств”, а й опиняться поза великою політикою. До таких соціологи відносять соціал-демократів.

Мирослав ЛЕВИЦЬКИЙ

УЗАГАЛЬНЮЮЧИ

Верховна Рада, котра через два місяці змінить свій склад, — двічі унікальна. Спочатку на її долю прийшлася Помаранчева революція, а потім — зміна політичної системи. Правда, обидві ці, без перебільшення, історичні події не спричинилися до зміни способу мислення більшості депутатів, зокрема тих, що були свого часу активними членами парламентської більшості “кучмівського призову”.

Адже революція вивільнила парламент від домінації Кучми—Медведчука—Януковича, а політична реформа дала депутатам у руки найпотужніші інструменти для нормальної роботи на благо держави. Держави, у якій нова постреволюційна влада й оновлені революційними подіями суспільство односторонньо заявили про небажання жити за старими, близькими до авторитаризму, зразками. Однак вибір більшості членів українського суспільства і діяльність виконавчої влади стали, здається, неподоланною перешкодою для ментальності значної частини законодавців.

Кількість законопроектів, що суперечать Конституції України; нездатність ухвалити закони, які б наблизили нашу країну до вступу в СОТ; блокування переобрання персонального складу Конституційного Суду і, врешті, алогічна відставка уряду — все це говорить не лише про неспроможність більшості депутатів діяти фахово задля позитивного розвитку держави, а й про небажання нормалізувати політичну ситуацію з метою використання правового хаосу для досягнення певних партикулярних цілей партійного й економічного характеру.

Звичайно ж, передвиборна боротьба керується своїми правилами, пріоритетом для яких є потрапляння певної політичної сили в наступний парламент, а не створення інструментів якісного державотворення. Але навіть це не повинно доводити до створення абсурдних ситуацій, у результаті чого компрометації зазнає і парламент зокрема, і держава цілому. А саме створенням такого абсурду і “вславилася” Верховна Рада четвертого скликання під час восьмої сесії. Під “абсурдом” у даному випадку мається на увазі відправка у відставку уряду Юрія Єханурова ситуативною парламентською більшістю, при очевидній (як виявилось — не для всіх) неспроможності створити новий уряд. Виходу з цієї абсурдної ситуації не може знайти навіть Конституційний Суд через його неукомплектованість, спричинену саме депутатами.

Отже, якщо спробувати визначити головні причини цього абсурду, то потрібно проаналізувати три моменти.

По-перше, Верховна Рада потрапила в пастку, яку готувала для Президента. Пастка у вигляді блокування легітимності Конституційного Суду була скерована на те, щоб

ВЕРХОВНА РАДА З «ПОДВІЙНИМ

20 січня з тижневим запізненням у Верховній Раді завершилася восьма сесія четвертого скликання. Останні тижні роботи цієї сесії робили її “унікальною”, оскільки з 1 січня 2005 року в Україні змінився політичний устрій: із президентсько-парламентського на парламентсько-президентський. Із цього моменту Верховна Рада теоретично стала найвпливовішим органом державної влади, із найвищими повноваженнями, але на практиці вона повністю виявила своє обличчя “парламенту з подвійним дном”.

Віктор Ющенко не зміг оскаржити у КС політреформи. У результаті ж спроба депутатів, котрі захотіли відправити уряд Єханурова у відставку, виявилася невдалою, оскільки вони не змогли підтвердити своїх нових повноважень у неформованому Конституційному Суді.

По-друге, парламентарі стали “жертвами” своєї ж власної фахової недалекоглядності. Адже, ухвалюючи політреформу рік тому під тиском певної політичної ситуації і революційних обставин, вони не подбали упродовж року про те, щоб довести цей нормативний акт до досконалого вигляду. Більшість народних обранців так захопилися ідеєю перебрати повноту влади з рук Президента в момент входу в життя цієї політреформи, що й не цікавилися, чи все в ній зрозуміло й однозначно прописано. Виявилось — не все. Курйозом правової ситуації стало те, що з нового року цей парламент справді може відправити уряд у відставку без згоди Президента, але обрати новий уряд зможе тільки Верховна Рада наступного скликання

після створення у ній парламентської більшості. А от про ухвалення перехідних положень на ці три місяці депутати й не подбали. Так і з’являються “правові тупики”, “конституційні колапси” й інші явища, які не додають честі законотворцям.

Разом із тим, треба відзначити, що попередження про виникнення такої “тупикової ситуації” робили і юристи з Секретаріату Президента, робили й інші експерти. Так що депутати добре знали, на що вони йдуть, голосуючи за відставку Ради Міністрів, та все ж проголосували. Чому? Та тому, що в парламенті на той момент виникла ситуативна більшість, у котрої була спільна мета, спрямована на руйнування політичної стабільності, а в той же час не було спільного бачення виходу з кризи. Спільність інтересів, котрі в даному випадку виявилися у таких, здавалось б, різних політичних сил, як БЮТ і Партія регіонів, КПУ і Блок Литвина, а також СДПУ(о), можна окреслити одним словом: “деструкція”.

Якщо взяти до уваги різні версії авторитетних експертів, це має такий вигляд. БЮТ

керувався: а) помстою за відставку уряду Тимошенко; б) небажанням легалізувати Росукренерго в ролі посередника у сфері постачання газу в Україну, бо бачив у цій ролі іншу фірму — “Ітера”, — з котрою у Юлії Тимошенко дружні зв’язки ще з часів її головування у ЄЕСУ; в) бажанням завдати удару по політичному конкурентові — НСНУ, — першим номером виборчого списку котрого є якраз Прем’єр-міністр Ю. Єхануров.

Партія регіонів узагалі не пропускає нагоди створити обструкцію “помаранчевій” владі. І даний випадок був однією з найкращих нагод, щоб заявити соратникам Януковича, що саме вони могли б вирішити “полюбовно” газові проблеми з Росією. Так це, чи ні — питання дискусійне, але те, що в Кремлі Януковича “жалують” більше, ніж Ющенка — це факт. Крім того, незалежно від “якості” газової угоди, досягнутої українськими урядовцями з Росією, “регіонали” критикують її, щоб вибити аргумент “перемоги” з рук нової влади напередодні парламентських виборів.

Про комуністів і так званих “об’єднаних есдеків” розмова взагалі коротка. Їхня позиція проста: чим гірше в країні, тим краще для них. Ну, і зайвий раз засвідчити Кремлю їхнє вірогідне дбання про російські інтереси.

Найбільшою несподіванкою при голосуванні за відставку уряду стала позиція депутатів, що входять до Народного блоку Литвина. Сам факт, що політична сила нинішнього Голови Верховної Ради, котра послідовно позиціонує себе як “урівноважена і поміркована”, проголосувала за таке радикальне та ще й “патове” рішення, уже викликає подив. Тим більше, що авторів цих рядків на власні вуха довелося почути вранці того дня, як особа, наближена до Литвина, депутат Ігор Єремєєв запевняв журналістів, що відправляти весь уряд у відставку немає сенсу. Однак проголосували так, як проголосували.

Ситуація проявилася, коли під час пошуків компромісу між урядом й парламентом Володимир Литвин почав пропонувати свої “врівноважені” варіанти. Судячи з того, як активно Голова ВР бере на себе роль “мироотворця”, можна прийти до висновку, що Володимир Михайлович цілком свідомо взяв участь у створенні кризи, щоб згодом на її врегулюванні заробити собі певний політичний капітал і використати його для підвищення передвиборних рейтингів своєї ненайпопулярнішої у виборців політичної сили.

Розглянувши всі ці мотиви діяльності певних парламентських фракцій, можна зрозуміти, хто з них і чим керується при створенні “абсурдних ситуацій”. Але все це не знімає питання, — а де ж у цій діяльності обраних нами депутатів є місце для нашого — державного — інтересу?

•

Володимир ПАВЛІВ

ВИБИРАЙ, БО ПРОГРАЄШ!

До чергових парламентських виборів залишилося тришки більше двох місяців. За цей час більшість із нас повинні зробити свій вибір, за кого проголосувати. А те, що голосувати треба — це вже, здається, не питання, бо, ігноруючи вибори, даємо можливість іншим вирішувати за нас.

Специфікою виборів до наступної Верховної Ради є те, що вони проходитимуть виключно на пропорційній основі, тобто голосуватимемо тільки за партії, а не за окремих кандидатів. Це означає, що вибирати доведеться не між людьми, а між списками, у яких можуть бути одночасно особи симпатичні нам, несимпатичні й незнані. Вибір нелегкий тим більше, що більшість із нас — громадян України — люди безпартійні. При відсіюванні з партійних списків давно померлих громадян і немовлят процентний склад партійного населення України виявиться зовсім жалюгідним. Та справа не в цьому, а в тому, що партійний парламент вибиратимуть усе ж здебільшого безпартійні виборці.

Ще одна специфіка цих виборів, котра додає нашому особистому виборі особливості відповідальності, полягає в тому, що ми виби-

ПАРТІЙНИЙ ВИБІР БЕЗПАРТІЙ-

ратимемо реально голову виконавчої влади. Завдання ускладнює ще й те, що повноваження нового “канцлера”, якого вичленує парламентська більшість, будуть значимішими, ніж у Президента. Не всім це подобається, що й зрозуміло. Адже за те, щоб Президентом став Віктор Ющенко проголосувала більшість українських виборців. Натомість головою майбутнього уряду зможе стати політик, кандидатура котрого буде задовільною для кількох (наприклад, двох) політичних сил, які зуміють створити більшість у парламенті. Достатньо, щоб ці сили в сумі підтримала неповна половина виборців. Таким чином, можемо стати свідками ситуації, коли країною правитиме прем’єр, за котрого проголосувало менше виборців, ніж за Президента.

Імовірність зовсім не теоретична. Якщо передвиборна ситуація, як нам її представляють різноманітні соціологічні дослідження, близька до правди й не зміниться суттєво до виборів, то найреальнішим сценарієм складу майбутнього парламенту є “сценарій три по три”. Він означає, що до складу наступної Верховної Ради зможе увійти максимум 9 політичних сил — три великі: “Народний Союз “Наша Україна”, Партія регіонів, Блок Юлії Тимошенко; три середні: Комуністична партія України, Народний блок Литвина, Соціалістична партія України; три малі (або як їх ще евфемістично

називають — міноритарні): ПСПУ Вітренко, СДПУ(о) Кравчука—Медведчука, ПРП—Пора Кличка—Пинзеника або УНП Костенка. Які з цих “політичних персонажів” спроможні створити парламентську більшість, а відтак і призначити нового прем’єра?

Найочевиднішими партнерами є так звані “антипомаранчеві” сили: Партія регіонів, КПУ, СДПУ(о) та ПСПУ. У разі потрапляння всіх цих сил до майбутнього парламенту та ще й при високому рівневі довіри виборців до ПР, так званий “антипомаранчевий” блок цілком міг би сформувати більшість у Верховній Раді й призначити свій уряд. Але, на щастя, такий сценарій малоімовірний. Високий рейтинг партії Януковича швидше за все перебієвний, а шанси потрапити в парламент кравчуківсько—медведчуківських “есдеків” і прогресивних соціалістів Вітренко — насправді невеликі. Натомість партнером “регіоналів” за відповідним збігом обставин може стати блок Литвина, у складі якого чимало активних “кучмістів”.

Значно складніша ситуація у так званому “помаранчевому таборі”. Незважаючи на спільний революційний родовід, НСНУ, БЮТ, УНП й ПРП—Пора між собою вже давно пересварені. Представники всіх трьох “помаранчевих” партій, що не входять до влади, будують свою передвиборну риторику саме

на критиці влади, а також і “партії влади” — НСНУ. Якщо ця боротьба загострюватиметься, то залишатиметься все менше шансів на те, що в парламенті вони зможуть вибачити образи та об’єднатися. Треба також пам’ятати, що ПРП—Пора і УНП мають шанси взагалі не потрапити в парламент. “Рожевий” партнер “помаранчевих” — СПУ Мороза — поперше, може набрати недостатньо голосів, щоб стати відчутним співтворцем більшості, а по-друге, — за останній рік уже не раз проявив себе як не цілком надійний партнер.

Є ще й крайній випадок, про який усе частіше говорять експерти — це розпуск Президентом парламенту в разі його неспроможності створити уряд у визначений законом термін. Але цей “вихід” не дасть нічого позитивного, а тільки — продовження періоду політичної нестабільності.

Звичайно ж, усі моделі цієї ситуації можуть виявитися виключно теоретичними, але розважити їх для себе не зайве кожному виборцеві. Хтозна, може, виходячи з цих схем, ми зможемо дати собі відповідь на запитання: за кого ж усе-таки проголосувати, щоб Україна розвивалася якнайкраще, а не якнайгірше.

Павло ЗАЗБРУЧАНЕЦЬ

•

«МОЯ КОМАНДА — ЦЕ КОЖЕН ІЗ

Шановні співвітчизники!

Дорога українська громадо!

Рік тому я на Конституції України та Пересопницькому Євангелії присягнув на вірність Україні й своєму народові.

Для країни і для мене особисто це був надзвичайно важливий, складний, часом драматичний, але переломний рік. Я дякую кожному з вас за те, що ми прожили цей рік разом, за вашу віру і підтримку. Ми разом довели, що український народ здатен побудувати сучасну самостійну демократичну державу. Ми усвідомили, що дати відповідь на зовнішні і внутрішні виклики можна тільки разом. Нас об'єднало найважливіше — почуття національної гідності. Сьогодні ми говоримо — так, я громадянин України і пишаюся цим! І це — головне досягнення першого року мого президентства.

2005 рік був, у першу чергу, роком переоцінки поглядів у суспільстві. І в цьому його історична цінність. Ми всі по-новому побачили себе і свою країну, її історію і її майбутнє. Вперше громада отримала владу, яка звітує про виконання своєї виборчої програми «Десять кроків назавтра людям» і всі проблемні питання розв'язує в широкому діалозі. За рік зроблені важливі кроки для виведення економіки з тіні. Доходи національного бюджету зросли у півтора рази. Ми повернули країні мільярди гривень, вкрадених від непрозорої приватизації.

Турбота про дитину, маму, сироту, пенсіонера залишається головним пріоритетом влади. Реальні доходи населення зросли на двадцять відсотків. Це найвищий показник за роки незалежності України.

Важливим завданням залишається створення нових робочих місць. Я гарантую, що за 5 років мого президентства ми сформуємо умови, за яких кожен працездатний українець матиме достойну роботу і гідну оплату праці. Ми створимо сприятливий клімат для бізнесу та інвестицій. Важливим досягненням нової команди є свобода слова. Слово «темник» назавжди пішло в історію.

Україну поважають у світі. Ми довели, що відтепер Київ — це прогнозований відповідальний партнер, який шанує сусідів. Ми будемо свою зовнішню політику, виходячи виключно зі стратегічних інтересів народу. Ми стали ближче до Європи. Ми стали зрозумілими для Росії. Світ визнав, що Україна вміє відстою-

Віктор Андрійович Ющенко в Крутах.
2003 рік

вати свої національні інтереси.

Переконливий приклад тому — вирішення газової проблеми. Уряд, як і обіцяв, не збільшив ціни на газ для населення. Україна забезпечена найдешевшим в Європі паливом. При цьому газотранспортна система України залишається власністю нашої держави. Про її передачу іншим країнам чи групі країн не може бути й мови.

Відповідальна влада повинна аналізувати і свої прорахунки. Усім, хто рік тому стояв поряд зі мною на Майдані, я дав шанс працювати в команді Ющенко. На жаль, власні амбіції іноді брали гору. У результаті країна втрачала час. Мій улюблений філософ Григорій Сковорода казав: «Найбільша втрата — це втрата часу».

Як Президент України, я не дозволю деструктивних кроків, які призводять до зниження темпів розвитку держави.

Головний урок 2005 року для влади — Україна понад усе! Ми маємо бути сильною і єдиною командою, відмовитися від власних амбіцій заради майбутнього. Сьогодні я хочу говорити з вами про те, якою завтра буде наша країна.

2006 рік — це рік впровадження національних реформ. Йдеться про сфери, важливі для кожного — зокрема медицину, освіту, село, судову реформу.

Перше — програма «Здоров'я нації», яка забезпечить кожній людині гарантований перелік безоплатних медичних послуг. Ми відновимо базову систему охорони здоров'я на селі. Відповідаль-

ність за здоров'я нації, інвестиції в охорону здоров'я я розглядаю як внесок у розвиток економіки та боротьбу з бідністю. Під опіку я беру впровадження національних програм боротьби з раком, туберкульозом, ВІЛ/СНІДом, хворобами серця та крові.

Друге — модернізація системи освіти. Середня і вища школа — це старт для нових поколінь. Настав час «економіки знань», коли інтелектуальні ресурси приносять країні значно більший прибуток, аніж природні. Для кожної української родини хороша освіта — це шанс для її дитини. Завдання влади — забезпечити доступність і якість освіти. Ми повернемо шану вчителю, дамо йому достойну зарплату, сучасне робоче місце. Ми викоренимо корупцію в системі освіти шляхом запровадження незалежного тестування у ВНЗ.

Третє — українське село. Програма розвитку села створить сприятливі умови для аграрного сектору. Підтримка фермера, кредитування сільського господарства та будівництва житла, впровадження соціальних програм стимулюватимуть повернення молоді на село. В аграрний сектор мають прийти сучасні технології.

Четверте й одне з найголовніших завдань влади — це диверсифікація українського енергетичного та програма енергозбереження. Щоб забезпечити енергетичну незалежність країни, ми плануємо впродовж року знизити енергоспоживання мінімум на 10 відсотків.

П'яте — буде започатковано масштабну реформу судової системи. Держава отримає справедливу й незалежну судову владу, а кожна людина зможе захистити свої права. Справедливе правосуддя — важливий крок у боротьбі з корупцією. Ми повинні повернути довіру людини до суду, якісно оновити судівський корпус. У центрі судової реформи має стати суддя. Тому я, як Президент, докладу всіх зусиль, аби в Україні сформувалася незалежна судова гілка влади. Аби права і свободи, гарантовані Конституцією, були забезпечені.

Наші зовнішньополітичні пріоритети залишаються незмінними. Приєднання до Європейського Союзу — головна стратегічна мета України. На порядку денному також — якісна перебудова українсько-російських відносин. Я вимагатиму від кожного урядовця, від кожного україн-

ського дипломата жорстко відстоювати національні інтереси України.

Сподіваюся, що новий парламент активізує роботу з приведення національного законодавства до європейських норм і стандартів. Це прискорить шлях України до ЄС і НАТО.

2006 рік — рік парламентських виборів, що стануть важливим іспитом суспільства на демократію. Як Президент України, я запевняю — це перші вибори, де не буде задіяно адмінресурс, де влада не тиснути на виборця. Як гарант Конституції, я жорстко реагуватиму на будь-який сигнал порушення виборчого законодавства. Агітація має проводитися виключно за партійні кошти. Ця норма має працювати не вибірково, а для всіх!

Сьогодні я підписав Указ «Про забезпечення проведення демократичних, чесних і прозорих виборів 2006 року».

Я зобов'язую центральну та регіональну владу створити всі умови для проведення вільних і прозорих виборів. Влада гарантує всім політичним силам рівні можливості для агітації.

Я звертаюся до всіх партій і блоків із пропозицією підписати Меморандум про чесні вибори.

У той же час я не дозволю жодній політичній силі працювати на розкол України, спекулювати на темах мови, релігії, федералізму чи сепаратизму.

Водосвяття 2006 року.
Президент України шанує звичай свого народу

Шановні співвітчизники! Проявіть активну громадянську позицію. Ми маємо разом вибрати новий відповідальний український парламент. Пам'ятайте — від результатів безневних виборів залежить розвиток України на наступні п'ять років.

Україна стане сильною і можливою державою. Для цього влада повинна бути відповідальною, професійною і патріотичною. Останні події у Верховній Раді ще раз продемонстрували, що розвиток держави можна забезпечити лише за умов політичної стабільності. Ми повинні досягти узгодженої роботи всіх гілок влади.

Сьогодні я пропоную план щодо стабілізації суспільно-політичної ситуації в Україні.

Перше. *Вважаю за необхідне запровадити мораторій на прийняття будь-яких рішень чи дій із боку законодавчої та виконавчої влади, що можуть призвести до дестабілізації ситуації в Україні.*

Президент, уряд та Верховна Рада мають разом створити умо-

ви, аби в країні пройшли чесні вибори, було обрано новий парламент, сформовано більшість, яка і визначить новий уряд.

Друге. *Необхідно забезпечити дієздатність та повноцінну роботу Конституційного Суду України. Верховна Рада, згідно з законом, має привести до присяги суддів Конституційного Суду. Це — першочерговий пріоритет дев'ятої сесії Верховної Ради України. Депутатам потрібно досягнути згоди щодо обрання парламентом суддів Конституційного Суду. Вірю, суспільство оцінить такий крок парламенту.*

Як Президент України, для якого закон — понад усе, я визнаю, що з 1 січня 2006 року, згідно з рішенням Верховної Ради, в країні діє оновлена Конституція. Але я не вважаю її ідеальною. Реформа Основного закону відбулася без участі громади, навіть без обговорення в українському парламенті. Вважаю, що суспільство повинно сказати своє слово щодо конституційних змін. Після парламентських виборів нас очікує чесний діалог щодо політичної реформи.

У свою чергу, і це **третій пункт** мого Плану, я ініціюю створення спільної робочої групи з рівним представництвом уповноважених від Президента, парламенту й уряду. Першочерговим завданням цієї групи буде розробка пропозицій щодо гармонізації діяльності гілок влади.

«Вірю в кожного з вас!
Бог з Україною!»

Переконаний, важливим кроком у цьому напрямку є прийняття законів, які стоять на порядку денному як першочергові у зв'язку із запровадженням політичної реформи в Україні. Зокрема законів про Кабінет Міністрів України, про Президента України, про опозицію, про всеукраїнський референдум та ін.

Рік тому я пообіцяв, що ми змінимо владу. Перші кроки в цьому напрямку зроблено. Парламентські вибори мають закріпити зміни, повністю демонтувати стару систему влади. Вірю, у березні 2006 року переможуть демократичні партії та блоки. Для перемоги і реформ потрібна команда. Моя команда — це кожен із вас.

Вірю в кожного з вас! Знаю, наша сила — в єдності! І ми можемо зробити Україну сильною і процвітаючою!

Слава кожному із вас.
Слава Україні!

• www.president.gov.ua
Фото Івана ПИЛИПЕНКА

НА ЗДОБУТТЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПРЕМІЇ ІМЕНІ Т. ШЕВЧЕНКА

— Вікторе Сергійовичу, як стати художнім керівником і директором театру юного глядача?

— Насамперед треба любити театр як такий, і дитячий зокрема. Мій досвід свідчить, що далеко не всі режисери можуть себе присвятити роботі саме в дитячому театрі. Хоча дехто просто змушений там працювати, бо так склалися обставини, але для абсолютної більшості режисерів і акторів служіння в дитячому театрі — це філософія життя.

— А Ваш шлях у театр був прямим, чи обставини спрацювали?

— Почнемо з того, що я з Черкащини, народився в селі Руська Поляна. Закінчив Львівське культурно-освітнє училище. Потім — театральний інститут ім. Карпенка-Карого, режисерське відділення. Шість років працював за запрошенням народної артистки й видатного режисера Ірини Олександрівни Молостової в Театрі російської драми ім. Лесі Українки. І саме через збіг обставин потрапив до Київського театру юного глядача на Липках, де досі з захопленням працюю. Річ у тім, що в Театрі ім. Лесі Українки я мав досить мало самостійних постановок. Зрозуміло, мріяв проявити свій хист і світогляд. І після вдалих постановок у Білорусі мене 1983 року запросили в ТЮГ здійснити постановку п'єси Лесі Українки “Лісова пісня”. Якраз наближалася 60-річчя театру, тоді було узвичаєно театрам творчо звітувати з національною класикою в Москві. Моя постановка виявилася вдалою і мене запросили на постійну роботу в колектив. Звичайно, було дуже складно адаптуватися, я був ніби приречений на постановки дитячих вистав, а для цього, крім наявності певних світоглядних чинників, треба оволодіти певними професійними підходами-тонкощами. Не секрет, що навіть вельми відомі режисери, які успішно ставлять вистави для дорослих, терплять фіаско, коли беруться за дитячі спектаклі.

— У чому полягає їхня специфіка?

— Не йдеться про те, що треба сюсюкати чи просто впадати в примітив. Навпаки, згадаймо думку Станіславського, що для дітей треба грати краще, ніж для дорослих. Необхідно організувати особливу, магічну архітектоніку вистави, адже в дітей психологічне й зорове сприйняття зовсім інше. Отож режисер мусить себе переорієнтувати, щоб по-іншому відчувати внутрішню структуру дійства, яке має бути високохудожнім, точно виявляти конфлікт твору і вражати театральною атмосферою.

Мої перші вистави в театрі виходили напрочуд своєрідні: занадто дорослі, і в той же час ніби для дітей. Поступово формувалося розуміння специфіки побудови дитячої вистави. Кульмінаційним моментом для мене як для режисера стала вистава “Трое поросят”, котра досі не сходить зі сцени.

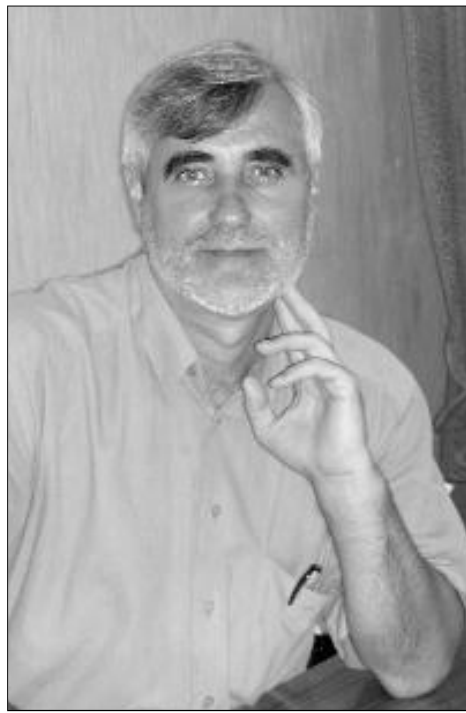
Ця вистава для найменших. А мої режисерські критерії досить принципові, серйозні, я не хотів робити простеньку забавку для дітей, я мріяв жанрово і стильово так збудувати спектакль, щоб його з цікавістю дивилися і діти, і батьки. Але тексту було дуже мало (за основу ми взяли версію “Трьох поросят” Уолта Діснея), тому розв'язати сюжет і конфлікт я намагався через пластичну дію. Водночас втілювався експеримент: репетирували два акторські склади. Один складався з жінок-травесті, які грали поросят (вовка, слава Богу, грав актор-чоловік), а другий — із молодих акторів-хлопців, які нещодавно закінчили театральний інститут. Репетиції проходили дуже складно, я не міг добитися належного рівня виконання через поверхове викладення сюжету, в якому не були чітко прописані мотивації. І тому треба було шукати-будувати, будувати-шукати. Я часто чув від акторів репліки на свою адресу: “Що йому треба? Все зрозуміло, все на місці. А він ще чогось хоче”.

ГРА ОСОБЛИВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

До редакції завітав художній керівник і директор державного Театру юного глядача на Липках (театр, до речі, відзначив 80-річчя) — заслужений діяч мистецтв України Віктор ГИРИЧ.

“Драматичний театр — концентрована мистецтвом гра, що вбирає весь духовний світ людства. Це “кафедра”, “університет”, “сповідальня”, “збільшувальне скло”, “прикмета повноліття нації”. Вплив його на людську душу величезний — кожен відчув це колись на собі”, — так каже великий друг Київського ТЮГу мистецтвознавець Валентина Заболотна. А Віктор Гирич конкретизує: “Дитячий театр давно утвердив себе як театр особливого призначення. Саме тут ми прагнемо виховати в дітях інтелігентність, уміння розуміти й відчувати справжню культуру, співпереживати. Театр мусить бути одним із тих чинників, завдяки яким виховується культурний генотип нації”.

Я згадую себе малим і юним. Як же мене вразили вистави “Маленький принц”, “Королівство кривих дзеркал”, “Лісова пісня” тощо. Цікаво, що зі мною сталося б, якби в моєму житті не було театру?.. Якими будуть ті, хто оминє (часто з провини дорослих) чудо театру?..

— І чого ж Ви домагалися?

— Щоб в акторській грі не було абсолютно ніяких пропусків у мотивації вчинків персонажів, тобто, щоб логічно й психологічно все було виправдано. Я тоді вперше зіткнувся з пластиною, яка існує в мультиплікації і в ляльковому театрі. Адже глядачі — маленькі, мистецький образ персонажа їм легше сформувати за допомогою малюнків. Отже, у пластиці актора треба поєднати поведінку маріонетки з поведінкою живої людини. І таким чином здійснити поступовий психологічний перехід до дорослого глядача. Усе це ускладнювало процес репетицій. Навіть виник такий переломний момент, коли мені здавалося, що треба взагалі кинути займатися дитячим театром, який потребує граничної відповідальності.

— Але вистава “Трое поросят” б'є рекорди довгожителів...

— Певно, мені відкрилися механізми побудови дитячої вистави. Віднайшлися прийоми, темпоритм, інтонації.

Ми, дорослі, живемо жорсткими дорослими категоріями, а дитина в навколишньому середовищі залишається безпосередньою, широкою, відвертою. Наша захищеність дорослістю повинна зніматися в дитячих виставах, це стосується, звичайно, режисера й акторів. І це незбагненно важко. Навіть у звичайному житті не кожний дорослий уміє встановити з дітьми контакт. Більшість втрачають свій талант спілкування, хоча були дітьми самі.

— У житті режисера й театру є стрижневі, етапні вистави.

— Такими є вистави, випробувані часом. 18 років із незмінним успіхом у нас іде музична вистава “Король Дроздобород” Г. Чеховського (чудову музику написав Володимир Бистряков). Етапною стала вистава “Ярмарковий гармидер” І. та Я. Златопольських, у якій розумна пташка дає поради Дрантюху на базарі. Зроблена в жанрі народного гротеску, ця вистава через українську казку дає чіткі уявлення про український народ, його культуру. З нею ми дуже часто виїжджали за кордон.

“Ярмарковий гармидер” дорогий для мене також тим, що в ньому відбилися пошуки, що їх здійснювали свого часу Лесь Курбас в Україні і Мейерхольд — у Росії. Я шкодую, що цієї вистави зараз немає в репертуарі, і маю намір її відновити.

Із приводу етапних вистав хочу зазначити таке. Є вельми складна категорія глядачів — підлітки. Дуже важко проникнути в їхню свідомість, зрозуміти їхні наміри, захоплення, уподобання, оскільки чисто фізіологічна нестабільність диктує психологічну нестабільність. А тут ще в житті країни виник такий кризовий момент, коли різко змінилися всі політично-соціальні критерії, й інші культури стали активно проникати в наше суспільство, формувати свідомість підлітків

(я маю на увазі розвал СРСР). Музична експансія особливо впливала на внутрішні ритми молоді, на її свідомість і світогляд. Виникла проблема: яким чином спілкуватися з підлітками, що приходять у наш театр. Треба було шукати нові підходи. І ми поставили мюзикл “Ромео і Джульєтта”, де висока художня класика поєдналася з сучасною музикою. І знову молодь активно пішла в театр. Успішною також стала вистава “Фігаро” за Бомарше, яка 1995 року була висунута на премію “Київська пектораль”. Ця вистава дала черговий привід говорити про Київський ТЮГ як про театр не тільки для дітей, а й для дорослих, який працює на такому ж рівні, як і наші провідні театри для суто дорослої аудиторії.

— Нині чимало дискусій із приводу того, як розвиватися театру, бути йому стаціонарним чи антрепризним. Чуті голоси, що стаціонарний театр — це акторське рабство, малі зарплати. Ваші думки з цього приводу?

— Антрепризи формуються під певних відомих акторів. Це нормально, якщо робиться на серйозному рівні, а не є заробітчанством, до якого я ставлюся цілком негативно. Є особистості, яким справді тісно в рамках так званого монопольного театру. Роман Віктюк, наприклад, зі своїми проектами роз'їжджає по всіх усядах.

Що стосується акторського рабства, то в самій професії, в побудові вистави закладений принцип точної організації, актор задля спільного інтересу повинен підім'яти своє “Я”. Комусь це здаватиметься рабством, комусь — ні. Сильна режисерська особистість, як правило, формує сильний колектив і приводить до успіху. Разом із тим є актори, які не вміщаються в прокрустове ложе режисерських задумів: у свій час Юрський і Дороніна пішли від Товстоногова, потім Дороніна пішла від Єфремова і створила свій театр. Володимир Висоцький конфліктував із Любимовим.

Але за своєю природою акторська професія залежна й підлегла. І межі цієї підлеглості встановити ніхто не може, бо тим більше актор віддається вірі режисера, тим кращі результати досягає, якщо він, безумовно, талановита людина. А якщо актор постійно на переборенні, йому це заважає глибоко проникнути в матеріал. На вірі, на щирості побудована вся система Станіславського.

— А хто є провідними акторами Вашого театру?

— На превеликий жаль, із життя пішли легенди нашого театру — актори, які за своєю природою максимально відповідали ідеї дитячого театру. Це народний артист України Микола Козленко, заслужені артисти України Володимир Коршун і Ольга Писар. Але працюють блискучі актори старшого покоління, безмежно віддані театру. Це заслужені артисти України Людмила Ігнатенко, Юрій Самсонов, Валерія Чайковська, Майя Пазич, Леонід Марченко (він, до речі, чимало й у кіно потрудився).

Своєрідним творчим досягненням колективу є те, що склався гарний ансамбль з акторів старшого й молодого покоління. Наш театр як жоден інший повинен бути молодий за своєю суттю. Тридцятилітній якраз демонструють професіоналізм і духовну зрілість. Кістяком команди, безумовно, можна назвати Олександра Ярему, Олександра Вілкува, Анжеліку Горб, Ірину Стежку, Ірину Руденко, Руслана Гафурова, Віктора Степаненка, Максима Михайличенка, Анатолія Сомика.

Актори середнього віку насамперед продуктивно працюють у класиці, яка завжди залишається тією основою, що спонукає професійно рости.

Треба визнати, що на терені українського театру мало ставилися Чехов, Достоевський. Та й Шекспір ставився не часто. Як тільки режисери брали їхні п'єси, одразу виникала невідповідність між багатством авторських текстів і масштабом акторів. Це дуже складна проблема, і я радю з того, що ми ніколи не полишали світової класики, яка завжди сучасна. Чимало театрів втягнулися в кон'юнктуру, в розважальні легкі сюжети, аби тільки заробляти. Ми в цьому плані ніколи собі не зраджували і, разом із тим, не втратили свого глядача.

● Володимир КОСКІН,
фото автора

ВІДНОВИТИ ВТРАЧЕНИЙ

Це інтерв'ю вже було готове до друку, коли надійшла звістка про висунення Віктора Гирича (режисер-постановник), Михайла Френкеля (сценограф), Анжеліку Гирич (актриса), Валентина Томусяка (актор), Валерію Чайковську (актриса) на здобуття найвищої національної премії за постановку вистави “Лісова пісня” в Київському академічному театрі юного глядача на Липках. Ми попросили нашу авторку Ганну КОЗАЧЕНКО взяти коментар у режисера.

— Коли митець звертається до вічних тем і всесвітньо відомих сюжетів, він прагне акцентувати увагу на тому, що досі не помітили його попередники. “Лісова пісня”, втілена в балетних виставах і в кіно, дуже складна для постановки. Яка родзинка у Вашій виставі? Чим ця дивовижна річ привабила Вас як постановника?

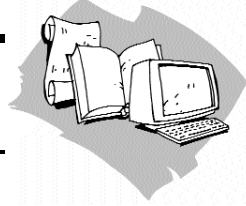
В. Гирич: Створивши поетичну драму-феєрію “Лісова пісня”, Леся Українка (і про це свідчать її листи) турбувалася про неможливість втілити твір у театрі. Бо це річ непростая й неоднозначна. Ми не хотіли ховатися за красу декорацій і вишукано розписаних задників, уникаючи впливу суто емоційного і загрози сповзти до традиційної Love story, адже драматичний конфлікт тут закладений у сфері духу. Перехід від язичництва до християнства — це етапи розвитку людства. Леся Українка кілька разів зверталася до цієї теми.

У різному віці кожен із нас по-своєму сприймає земне, плотське, в юності найчастіше і найбільше перемагає любов земна (Кілина), перемагає звичне і прагматичне. Але душа людська не може насититися тим, що достатньо тілу, і прагне високого, прагне ко-

хання вічного.

Наша постановка “Лісової пісні” активізує глядацьку яву: через суто асоціативний ряд ми прагнемо збудити філософське сприйняття світу в юних душах наших глядачів. Вони самі доходять висновку, що, підкоривши себе плоті, людина гине. Потужний наступ прагматичних, навіть спожи-вацьких настроїв у суспільстві можна спинити тільки свідомим вибором найвищої чистоти стосунків, однаково — йдеться про конфлікт між людиною і природою чи людиною і людиною, бо це завжди конфлікт між земним і духовним. Тільки обравши нелегкий шлях до внутрішньої гармонії, людина стає щасливою.

Тож наша вистава дуже актуальна, бо розбиває безліч руйнівних стереотипів, щоб вивести молоде покоління у сферу духу, де закладається і здоров'я, і мир, і достаток, де започаткований справжній, а не уявний поступ. Отже, через християнство пролягає дорога у надрелігійну свідомість, вона поєднує серце і розум, тобто відновлює втрачений коліс людством зв'язок між людиною і Першотворцем.

ПОСТАТЬ

Волинська «Просвіта» пишається, що серед її членів є невідомі збирачка українських народних пісень, заслужений працівник культури України, почесний член товариства Олени Теліги, мешканка міста Луцьк Антоніна Іванівна Голенчук, яку Патріарх Київський і Всєї Руси-України Філарет нагородив дипломом і медаллю до тогорічних Різдвяних свят — за заслуги перед Церквою.

Кредо життя Антоніни Голенчук — нести людям свою любов через народну пісню. «Коли в душі пісня, то на серці немає злоби і хочеться жити й вірити в добро», — стверджує вона. Антоніна Іванівна — невідомі Берегиня волинського фольклору: її феноменальна пам'ять уміщує понад 1000 пісень перлин. Частина їх надрукована в збірках «Фольклорна веселка» (1989 р.), «Українські народні пісні з голосу Антоніни Голенчук» (1991 р.), збіроці коласанок «Люлі-люлі-люлі-са» (1988 р.), а також у книзі про чудовий родовід «Моя родино — Україно!»

Антоніна Іванівна вийшла з великого співочого роду Андрощуків села Гать Луцького району. Такої співочої і талановитої родини треба було пошукати. Брат Віктор, інтелігент села, заснував у рідному селі «Просвіту», Іван — вроджений музикант, чудовий диригент, грав

на багатьох музичних інструментах, у зрілому віці обрав шлях священника й за самовіддану любов до України заплатив 12 роками каторги, Петро — дуже кохався в пісні, 1942 р. був вивезений до Німеччини на примусову роботу, згодом помер у далекій Бразилії.

Сестри-красуні, голосисті, невідомі трудівниці й рукодільниці. Мотря і Ганна — добре грали на гітарі. У церковному хорі співала майже вся родина, вихована батьками, Катериною МIRONIVNOЮ та Іваном Тимофійовичем, на Святому Письмі — у дусі любові до ближнього. Батько Антоніни Іванівни завжди повторював дітям: «Живіть так, щоб ваше життя було комусь

ся багато його шанувальників з усіх областей України. Антоніні Голенчук поталанило бути у складі волинської делегації. На вечорі-реквіємі поета пані Антоніна заспівала пісню «Спи, наш Тарасе». Наступного дня відправляли панахиду. Та сталася прикрість, — не було регента. Тоді його місце зайняла Антоніна Іванівна — адже в церкві співала все життя і церковні канони знала напам'ять.

А ще свою невідому життєву енергію Антоніна Іванівна спрямовувала на громадську роботу: близько шести років була співголовою, згодом — головою братства святого апостола Андрія Первозваного. З її ініціативи в Луцьку було започатковано святкування дня святого Миколи-Чудотворця, яке вона з року в рік за час свого головування організовувала в музично-драматичному театрі, влаштовуючи благодійні вечори для дітей-сиріт та інвалідів. Опікувалося братство й важкохворими й самотніми людьми, допомагаючи матеріально, а також розповсюджувало духовну літературу, заповзятливо взялося допомагати в будівництві церкви святого Миколи у с. Городище № 1 Луцького району.

Є у волинської Берегині маленька мрія — дочекатися правнуків і видати збіорчку духовних пісень.

Світлана КРЕСАК

БЕРЕГІНЯ ВОЛИНСЬКИХ

потрібне. Аби з нього була користь людям».

Сама ж Антоніна Голенчук свій професійний мистецький шлях розпочала співачкою хору в 1944 році в обласному музично-драматичному театрі. Тож не дивно, що вона зібрала, вивчила і пам'ятає стільки пісень! Відомий український музикознавець, доктор мистецтвознавства М. Гордійчук, захоплений її одержимістю та

рідкісним талантом, сказав якось про неї: «Ви — не збирачка пісень, ви — їх живий носій».

Скільки Антоніна Іванівна пам'ятає себе, її завжди запрошували на різноманітні заходи, тематичні вечори, концерти.

Найбільше запам'ятався пані Антоніні травень 1991 року, коли виповнилося 130 років від дня переземлення тіла Тараса Шевченка до Канева. Тоді, біля Тараса, зібрало-

ЗА ВЕЛІННЯМ СЕРЦЯ І ПО ЗАПРО-

Вечір відкрив Голова ВУТ «Просвіта» Павло Мовчан

Хор хлопчиків виконує духовний гімн України

Минулої п'ятниці в Будинку вчителя просвітянська громадськість Києва відзначила 87-му річницю з дня об'єднання Західної України з Подніпрянською. Ведуча урочистого зібрання коротко нагадала історичні факти об'єднання процесу 1917—1919 років. Із вітальним словом до присутніх звернувся Голова «Просвіти» народний депутат Павло Мовчан, народний депутат Валерій Асадчев, заступник Голови «Просвіти» професор Олександр Пономарів. Безперечно, виступаючи не обійшли своєю увагою політичну і громадську атмосферу в Україні. Та сконцентрувалися на тому, що протягом тисячоліть у тяжких умовах бездержавності зуміли зберегти

свій менталітет, рідну мову, єдність, хоч і були позбавлені національної еліти, яку послідовно винищувала імперська система.

Виступаючи говорили про плекання української культури, популяризацію музичної спадщини, виконання комплексної програми української мови і впровадження її в усі сфери українського суспільства та роль просвітян у цих заходах.

Відбувся великий святковий концерт. Розпочався він виконанням духовного гімну «Боже великий єдиний...» хором хлопчиків Державної академічної чоловічої капели під керівництвом Аніти Зайцевої. Зал із захопленням слухав, вітав і милувався співачкою Аллою Поповою. А з

усіх колективів найяскравішим був виступ ансамблю «Калина».

22 січня зранку, незважаючи на тріскучий мороз, народ прибував до пам'ятника Тарасу Шевченку. Та велика прикрість чекала на українських патріотів: парк був заблокований тими ж «молодчиками» (чомусь не в форму одягнених, а скоріше під крутих хлопчаків, мабуть, щоб пом'якшити їхню надмірну численність). Навіть представників преси

не пропускали (тільки за спеціальним списком, затвердженим Секретаріатом Президента, — ось підтвердження свободи преси!). Молодчики обстежували букети квітів, обмацували студентів та студенток в українських костюмах, які мали покладати квіти до пам'ятника Кобзарю. Біля Кобзаря побували всі чільні керівники та багато політичних діячів України, але жодного звернення чи щирого вітання до народу не пролунало. Відразу ж попрямували до пам'ятника Михайлу Грушевському, поклали вінки й пішли в Будинку учителя (знову — тільки вибрані, кореспондентів «з вулиці» не допустили, хоча нас було декількох).

Тому я відразу ж — на Софійський майдан. Туди прийшла колона козаків із корогами й іконами та прапорами. Квіти покласти до пам'ятника Б. Хмельницькому козаки не змогли через обору, якою гетьман окутий, перекидали букети просто на сніг.

А ввечері в Національному театрі опери та балету імені Т. Г. Шевченка відбулися завершальні торжества на відзнаку 87-ї річниці Соборності України. Вхід — лише для запрошених.

Фотографував, спостерігав і описав ІВАН ПИЛИПЕНКО

Виступає ансамбль «Калина»

ДЕРЖАВНА СПРАВА

ВЛАДА ЧЕКАЄ НАШОЇ ДІЇ

Як влучно зауважив депутат Ключковський, українське самоврядування треба вирощувати, а не запроваджувати. Саме ці слова спали на думку після прослуховування перших виступів на парламентських слуханнях «Децентралізація влади і розвиток самоврядування». Адже українська сильна централізована влада може успішно поєднуватися з розвинутим самоврядуванням, лише розмежовуючи повноваження. Навпаки, децентралізована влада не зможе тримати зусилля громад у руслі єдиної державної волі при вирішенні питань усієї держави. Нарешті — центральна влада не ворог місцевому самоврядуванню, а координатор зусиль усієї нації. Тому в умовах незрілого громадянського суспільства України реформа самоврядування і децентралізація влади може зіграти роль теперішньої конституційної реформи, але вже на місцях. Неконкретна колективна відповідальність Верховної Ради як породження незрілого суспільства може довершитися неконкретною відповідальністю місцевих громад, що не усвідомили себе громадами. А хто подбає про істинні інтереси українців?

Історично про це завжди дбала «Просвіта», вона організовувала самоуправління громад навіть в умовах панування колоніальних режимів. Потрібно вивчити цей цінний досвід самоврядування, щоб розвинути його на сучасному рівні. Треба забути на певний час про хартію, адже самоврядування мусить будуватися передовсім на самотійному встановленні вигідного порядку, щоб уже потім удосконалювати його за світовим досвідом. Вивчення власного історичного досвіду потрібне і для того, щоб мати метод оцінки сучасних проєктів на відповідність традиції самоврядування і Конституції. Діяльність «Просвіти» й активної громадськості насправді є практичним розвитком державницької ідеології в галузі самоуправління і сильної, ефективно влади. Такий напрям діяльності задекларований і внесений у Статут «Просвіти» на останньому з'їзді. Правда, така робота вимагає певного професіоналізму громади. Тому потрібні орієнтаційні конференції і тренінги координаторів, всеукраїнська просвітянська програма з питань самоорганізації і традиційного самоуправління українських громад. На жаль, зробити це під час виборів не вдається.

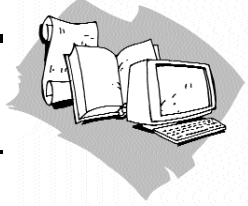
Проте підготовчу роботу виконати можна, і головне — не залишати без пильної уваги «Просвіти» всі спроби політиків використати ідею самоврядування для фактичної пропаганди сепаратизму й загального послаблення української влади. «Просвіта» мусить час від часу повертати до українських основ усіх амбіційних політиків і теоретиків реформ.

Через «Просвіту» ми можемо зробити владу українською, адже сама влада без нашої участі змінитися не може, ми в цьому переконалися.

Володимир ФЕРЕНЦ,

**Добровільні пожертви
«На Кобзареву Церкву»:
МБФ «Українська Родина»
Рр № 26045200145101
у Подільській філії АКБ «Київ»,
МФО 320401, ЗКПО 21709106**

УСЬОГО НА РАХУНКУ ТАРАСОВОЇ ЦЕРКВИ — 762 588 грн.

ПОДІЯ

У стінах Національного музею Тараса Шевченка презентовано перший том зібрання творів Пантелеймона Куліша. Спеціально до цієї нагоди була відкрита виставка, присвячена життю і творчості Куліша.

За задумом упорядників це має бути тридцятип'ятитомне видання, яке складатиметься з семи серій. Першу з них відкриває вміщена у восьми томах художня спадщина письменника; далі йдуть переклади й переспіви Куліша у п'яти томах; наукова спадщина й публіцистика в дев'яти томах; листування в десяти томах, мистецька спадщина, спогади. Окрему однотомну серію складатиме публікація дарчих написів, записних книжок Пантелеймона Куліша. За первісним задумом це мав бути науково-видавничий проект Інституту критики "Відкритий архів" за фінансової підтримки Українського наукового інституту Гарвардського університету. Голова редакційної колегії — Григорій Грабович.

17 січня у Києві був представлений перший том із епістолярної серії Куліша, у якій вміщено листи 1841—1850 років. На презентації не стільки йшлося про цей том і про проект загалом, скільки про роль творчості Пантелеймона Куліша у формуванні національної свідомості.

Григорій Грабович наголосив, що Пантелеймон Куліш — центральна, ключова постать у становленні модерної української літератури й культури і водночас — рушій і засновник новітньої української інтелектуальної, критичної думки

ІВАН ПЛЮЩ ЗАКЛИКАЄ ПОВЕРНУТИСЯ

та тих вимірів національної свідомості, які на ній будуються. І за це він піддавався нищівній критиці не лише з боку апологетів російського імперіалізму. Тому, за словами Грабовича, на початку XX сторіччя навіть такі метри історичної науки й культурно-політичної думки, як Михайло Грушевський і Сергій Єфремов ще не могли сприймати Куліша беззапечно й цілісно.

Варто сказати, що за прикритим збігом обставин до нинішнього дня немає повного зібрання творів цього видатного українського письменника, публіциста й науковця. Найуспішнішим було львівське видання "Руської письменності", яке в 1910-ті роки предста-

вило українськомовні твори Куліша в шести томах, із запланованого 20-томного видання за редакцією Івана Каманіна.

Під час загального культуротворчого підйому українства 1920-х рр. саме постать і творчість Куліша привертала чи не найбільшу увагу провідних представників українського відродження, яке увійшло до історії під назвою "розстріляне відродження". Ті люди інтуїтивно відчували, що, власне, Куліш є центральною проблемою у становленні української ідентичності, у національному русі XIX сторіччя, і що ця проблемність робить його і цей рух такими цікавими. За словами Миколи Хвильового: "Що ж до науки, до політики й культури в широкому розумінні слова, то тут більшого за Куліша я не бачу. Здається, тільки він один маячить світлою плямою з темного минулого. Тільки його можна вважати за справжнього європейця, за ту людину, яка наблизилась до типу західного інтелігента".

Проте із запланованого ВУАН багатотомного видання творів Куліша на початку 30-х років з'явилося тільки декілька томів. Перервала його, як і багато інших починів української нації та культури, довга ніч сталінізму й наступних етапів "дороги" до комунізму.

На початку 90-х років минулого сторіччя працівники Інституту літератури НАН України розпочали працю над виданням десяти-томного популярного видання творів Пантелеймона Куліша. Однак

проект цей так і не дочекався втілення в життя. Тому виникає запитання: чи така сама доля чекає і на Кулішевий тридцятип'ятитомник? Тим паче, що Український науковий інститут Гарвардського університету, який фінансує проект, має гроші на видання лише декількох наступних томів.

Ініціатива про приєднання до цього почину НАН України, з якою виступили академіки Іван Дзюба та Ярослав Яцків, активна позиція очолюваного Іваном Плющем Міжнародного благодійного фонду Пантелеймона Куліша дають надію на те, що Україна матиме фундаментальне видання творчості письменника. Виступаючи на презентації, Іван Плющ мовив про проблеми сьогодення, які не дозволяють титульній нації розкрити крила і в усій повноті пізнати українських подвижників, до яких належать Пантелеймон Куліш і його дружина Ганна Барвінок.

Про велич Пантелеймона Куліша в українській історії свідчать слова, які на його могилі сказав у 1897 році його учень і колега — геній науки Іван Пулюй: "Ти був справжнім гетьманом України, не мечем кривавого насилля, а словом правди світла і науки". А про життєве кредо свідчать інші слова, що також викарбувані на могилі: "Якби ми єдиними устами трудилися над пробудженням національної свідомості"...

Іван Плющ наголосив, що ці слова не втратили актуальності й у

наш час: "Ми вже 15 років намагаємося пробудити цю свідомість, проте вона дуже часто знов засинає". Політик пояснює це тим, що багатьом державним мужам це питання байдуже, як і чиновницькій раті. Іван Плющ нагадав, що в Києві до нинішнього дня немає музею Івана Франка. За радянських часів на вулиці Нестерівській на одному з будинків була дошка, що там зупинявся Іван Франко. А нині, вже в умовах незалежності, новим власником будинку дошка заважала і вони її викинули. "Я не просто знаю мера Києва, а й начебто товаришую з ним і з його заступниками, — каже І. Плющ. — І під час кожної зустрічі з ними вже не перший рік нагадую, щоб будинок передати під музей Франка. Проте відповіді як не було, так і немає. Багато імперія викреслювала — то зрозуміло. Проте вже 15 років як не стало імперії, а українські імена, в тому числі й кирило-мефодіївці, надалі ігноруються. Уже десять років люди оббивають пороги всіх чиновницьких кабінетів, щоб у Києві поставили пам'ятник Івану Не-чуя-Левицькому, Івану Пулюю та Пантелеймону Кулішу за переклад "Біблії" українською мовою, проте ніхто на звертає уваги на ці клопотання".

За словами І. Плюща, нині актуальне ще одне життєве кредо Пантелеймона Куліша. "Ця людина розуміла, що світ можна змінити не через революцію, а через душу і серце, через свідомість людини. Якщо ми цього не зрозуміємо то може статися таке, що в українському парламенті не буде українських сил".

● Мирослав ЛЕВИЦЬКИЙ

ЗАЦВІТЕ КАЛИНА БІЛЯ

ІМ'Я

На батьківщині Василя Стуса встановлено пам'ятник поетові, відкрито меморіальну дошку.

Василь Стус народився у подільському селі Рахнівці і все своє творче життя повертався то віршами, то листами, то спогадами до рідного краю. Образи червоної калини в його поезії саме звідси, з Поділля. Та й дух незламний козацький також звідси, з нашого краю. Відомо, що Рахнівці, як і мої рідні Зятківці, через які Василь неодноразово ходив на залізничну станцію, щоб їхати в донецькі світи й засвіти, здавна славилася нескореними крицевими ха-

рактерами. Відомий факт: 1919 року отаман Ананій Волинець прийшов до Рахнівки, сформував загін у двісті п'ятдесят козаків-добровольців і штурмом узяв районний центр Гайсин, звільнив від більшовиків. Можливо, серед них був і батько Василя — Семен...

14 січня в Рахнівці з самого ранку в центрі села зібралося багато людей: місцевого, з сусідніх сіл, із Гайсина, Вінниці, Києва, Донецька. Спочатку спустилися невеликою вуличкою донизу. На будинку, де нині мешкають родичі поета, встановлено меморіальну дошку з простим написом: "На цьому місці стояла хата, в якій 6 січня 1938 року наро-

дився поет Василь Стус". Меморіальну дошку відкрили відомий політик, керівник Секретаріату Президента України, голова об'єднання "Собор", президент благодійного фонду "Україна-incognita" подільчанин Анатолій Матвієнко та секретар Національної спілки письменників України, поетеса Ніна Гнатюк разом із родичами Василя Стуса, в присутності письменників Києва і Вінниці, керівників області, району, громадськості села.

Поруч біля хати стоїть Стусова криниця. Десять людей скуштували кришталевої джерелиці, набралися бадьорості, творчої наснаги. Подумалося: прийде весна, зацвіте калина біля хати, веселіше заживуть українці, подольчани — Стусові земляки.

Всією громадою перейшли на подвір'я школи. Саме там поставлено оригінальний пам'ятник поетові — Героєві України. Нашої України, що пропала йому душу. І хоча скульптор Борис Довгань із Києва не прибув, під час відкриття було згадано,

що митець ліпив скульптурний образ із натури, коли ще Василь був молодий, дужий і затаїтий. На відкритті пам'ятника виступили син поета Дмитро, Анатолій Матвієнко, Ніна Гнатюк, директор школи і музею-кімнати Дмитро Омельчук, керівники області й району, працівники культури. Інтерв'ю кореспондентам давала дружина поета Валентина Попелюх. Слово до земляків мовили і я, і поет із Вінниці Дмитро Пічкур. Виступаючи цитували поетові рядки, наголошували на його духовній і мистецькій величч. Справді: Василь Стус — знакова постать в українській культурі. Відкриття йому пам'ятника на Поділлі — помітна подія для всієї України.

Микола ДМИТРЕНКО,

● письменник
м. Київ — с. Рахнівці

На світлинах Петра Лантуха: Біля щойно відкритого пам'ятника Дмитро Стус і Микола Дмитренко; у шкільному музеї.

ДМИТРО СТУС: ГІДНІСТЬ ЯК ІДЕОЛО-

ДО РЕЧІ

Книжку Дмитра Стуса "Василь Стус: життя як творчість", випущену 2004 року видавництвом "Факт", вперше було презентовано на XI Форумі видавців у Львові. За підсумками престижного конкурсу "Книжка року-2004" видання впевнено здобуло Гран-прі, 2005 року працю Дмитра Стуса висунуто на здобуття Національної премії ім. Тараса Шевченка.

Творча зустріч, яку Дмитро Стус на минулому тижні провів у Національному музеї Тараса Шевченка, була мало схожа на "захід із нагоди". Передусім тому, що прийшли люди, які добре знають і цінують самого автора, як і того, кому він присвятив свою книжку (інших елементарно відлякав двадцятиградусний мороз). Тому просто органічно відпала потреба в пафосі й загальниках. А головне — прийшли уважні і вдумливі читачі, які щиро були зацікавлені в пошуку нових, раніше не зауважених, не наголошених рядків. Справді: Василь Стус — смислах презентованого тексту. А це — Галина Стефанова, Лариса Кадирова, Максим Стріха, Роман Веретельник, Костянтин Родик, Іван Калиниченко, Рита Довгань. Вів вечір Олег Покальчук, який разом із Дмитром Стусом брав участь у перевезенні тіла Василя Стуса на Батьківщину.

Про книжку говорили

передусім як про явище в українській біографістиці, про вміння текстально поєднати широкий панорамний контекст доби і найменші життєві подробиці, сказати вголос про не дуже популярні сторони життя свого героя (непопулярні не тому, що там "щось таке", а тому, що не вписуються в уже сформовані пласкі стереотипи). Тепер від Дмитра чекають не лише продовження документальної оповіді про батька, а й життєписів інших видатних українців, і зокрема — Тараса Шевченка. Відповідаючи на запитання, чому в Україні залишається незатребуваним такий популярний в інших країнах жанр як біографія, Стус-біограф зауважив, що життєпис — це вже ідеологія, це питання сенсу, мети, чітких оцінок і критеріїв і, зрештою, чесності, а з цим в українських дослідників традиційна проблема. Звісно, все, про що каже Дмитро Стус, у його праці сповна присутнє, і якщо спробувати визначити, в чому головний ідейний нерв книжки "Василь Стус: життя як творчість", то це ідеологія честі й людської гідності, яка не ділить світ на своїх і чужих, а спрямовує увагу на те, як особистість протистоїть тисковим обставинам, незалежно від їх кольору і кон'юнктури.

Микола СКИБА

СУТІНКОВЕ ПОТОЙ-

мало, тому презентація альманаху молодих письменників столиці відбулася там, де й народилася ідея його видати, — у НСПУ.

“Потойбіч паузи” — мото-рошна й інтригуєча назва. Цікаво, по той бік чого? Колись мої учні подарували мені листівочку, де мавпеня дивилося у воду й промовляло: “Мы с тобой два берега у одной реки”. Чомусь і тут виникає таке враження. Попри розмови про солідних і вискочок, про старих консерваторів і геніальну молодь, автори альманаху й ті, хто благословив його вихід, — лише два береги однієї річки — літератури. Через цю річку йдуть мости — симпатії, подібності поглядів, світів. Не вірите? Передмову до цього альманаху написав Василь Герасим’юк. І цитував він у своїй передмові лише одну поетку — Надію Калениченко (двічі):

*зірви верхівку
квітки помирали
горіла сосна —
то горіла мати
у тіні грубого
похилого хреста
а стан сестри
над свічкою зламати
прийшов самотник
з хлібом у воді
гляди і ти стікаєш
в долоні
солоні цюки — сонячні сліди*
Чи не таке ж уособлення дерев і в поезії самого Герасим’юка. Згадаймо:

*Я не зрубав її, небогу,
я тільки шепотів: “Пади...
і перегороди дорожку,
смереко, перегороди...
або
Мою смереку
хто послав на муки?”*

*Сніг з неї обтрусив —
ховає свій слід.
І падає сніг з її колючих віт
на голову мою.
В порожню сутінь
ховаю погляд...
Хай порветься нить
одвічна...*

Так склалося: поетів зараз читають лише поети, ну, ще інші митці та родичі... трохи. Тому й своєрідні “фан-клуби” митців створюються із самих митців. Популяризація художньої літератури зараз на такому рівні, що вимагати від читача знання всіх поетів, прозаїків, драматургів — безглуздо. Читаю тих, кого знаю. Знаю тих, із ким знайомий. Ну, ще грають роль рекомендації друзів, смакам і уподобанням яких довіряєш. Цей альманах цінний уже тому, що кожен із авторів має шанс бути впізнаваним і прочитаним своїми “колегами”. Цінно це ще й тому, що альманах об’єднав початківців і тих, хто вже встиг попрацювати задля своєї слави. Так, п’єси Неда Нежданого вже досить відомі українцям, як і проза Наталки Очкур і поезія Олеси Мамчич.

А зараз ближче до суті, тобто — до тексту. “Потойбічні музи”... Молоді. Відверті. Траурні. Жіночні. Чомусь у літературу входять переважно дівчата. Чому? Важко сказати. Як і те, чому їхня поезія така... сутінкова.

*запах анекдотів і агресії
запах неможливості піти
за труною траурна процесія
по спіралях болю і сльози
підіймуться вгору наші крики
наші болі й наше каяття
ті хто там уже
до краю випиті
життями.*

(Альбіна Маляр)

Уявіть таку ситуацію: через тисячі років народ, який буде жити на цій землі, не знатиме нічого про нас і знайде лише художні твори. Ох і портрет покоління складуть наші дідки. Портрет загубленого покоління. Причому — загубленого у собі, бо занадто молодими є багато з авторів, щоб мати величезний досвід іззовні. Усі трагедії сіються ними самими на шедрий власній ниві й ними ж пожинаються. І чомусь стає сумно після прочитання стількох талановитих текстів, бо так і не знаходиш того сильного героя, про якого так багато говорять. Ви ніколи не задумувалися над феноменом Леся Подерв’янського чи Юрка Позаяка? Вони ж популярні не завдяки нецензурщині, а тому, що їхні герої не бояться бути смішними, а автори не лякаються показувати найнепривабливіші сцени нашого життя. Показувати з іронією, із цинізмом. Скажете, література — це високе мистецтво, там немає місця цинізму? Я могла б згадати “Декамерон”, але... Мо’, так і треба по той бік чогось... Я ж, по цей бік, можу лише привітати багатьох авторів із дебютом, інших — зі ще однією публікацією й дещо цинічно (мені можна) спрогнозувати, що більшість із молодих митців, яких представив альманах, зміниться. Дехто стане жорсткішим і легшим, бо такі метаморфози стаються з віком. Дехто втратить наліт, придбаний від метрів літератури. Ще хтось, може, взагалі покине літературу — реальність геть не ніжна до ніжних душ. Але все це буде лише тоді, якщо автори й видавці зможуть популяризувати альманах настільки, щоб якомога більше людей його прочитало. Адже написано для багатьох. Чи, все-таки, для обраних?..

● **Марія КРИШТОПА**

ОПИТУВАННЯ

ЩО ВИ ЧИТАЄТЕ?

Юля, журналістка:

— Зараз читаю Уілкі Коллінз “Жінка в білому”. Коли сумно, завжди тягне на класику. На жаль, на українську — рідко. Ще сумніше стає!

Антон, музикант:

— На жаль, через постійні гастролі майже не маю вільного часу. Навіть важко згадати, що читав востаннє... Напевне, це був “Алхімік” Пауло Коельо. Цікава книжка, наводить на роздуми про власне життя.

кава книжка, наводить на роздуми про власне життя.

Ольга, студентка:

— Зараз читаю “Сезонний розподаж блондинок” Наталки Сняданко. Порекомендували купити на Форумі видавців. Ця книжка — добра, спокійна і розумна жіноча

проза. Взагалі люблю читати на кшталт згаданого вище. Імпонують Кундера, Павич. Із українських літераторів дуже поважаю Софійку Андрухович, Тараса Прохаська, Любка Дереша.

Валентина, бухгалтер:

— Ось саме читаю книгу Енхеля де Куатъє “Усе життя ти чекала”. Мені імпонують духовні елементи, які є у цьому творі. Також люблю читати езотеричну літературу.

Людмила Григорівна, пенсіонерка:

— Навіть не пригадаю, що читала востаннє... Зараз в основному дізнаюся новини з газет, телебачення. А взагалі люблю історичні романи і книги про кохання!

Михайло Євгенович, директор школи:

— Дарья Донцова, “Екстрим на сером волку”. Мені дуже подобаються детективи та книги про Велику Вітчизняну війну.

● **Катерина ГРЕБІНЬ**

«Я ДОВГО В СВІТІ БРАНКОЮ БУ-

Шойно вийшовши з друку, ця книга (Людмила Ромен. Білий лебідь — лебідь Чорний: Волхвема. — Суми: Мрія-1, 2005) устала нароби вже галасу, ба! — вереску, і не лише в літературно-мистецьких колах Сум; суперечка про “Лебедів” перекинулася на всеукраїнський кін. Учасники дискусій (і в пресі, і, звісно, “в кулуарах”) найперше обмірковують загадку: чому це Л. Ромен, авторка книг високопробної лірики (“На вітряні вогні”, “Горобина ніч”, “Мовчать дерева роду”, “Яблука з неба”) вдалася до так званої Рідної віри, заспівала осанну давньоукраїнським язичницьким богам, підносячи давні вірування на рівень ідеології, яка має посісти визначне місце в Україні нині? Одні звинувачують Людмилу Ромен у зраді християнських цінностей, інші — в надоригінальності, треті вже говорять про можливість виник-

нення якоїсь секти, чий членів віштимуть на покуті парсуни Дажбога і Сварога. До суперечки митців устряли вже науковці й політики.

Безсумнівно, що чимала за обсягом книга Людмили Ромен (понад 10 видавничих аркушів) виконана талановито і, сказати б, дошкульно — інакше б пройшла непомітною; що, як би хто того не хотів, стала помітною в сучасному літературному процесі. І не лише, між іншим, у літературному: впродовж усього тексту волхвеми (так авторка класифікує свою книгу-поему) на сторінках “Лебедів” ясно йде рубрика “Карби” — багаті, часом унікальні відомості про давні вірування, початки нашої культури. Отож книга несе солідний історико-культурологічний інформаційний багаж.

Із уже вказаних причин волхвема стала об’єктом, перехрестям стріл критико-суспільних, політичних. І якщо вже торкатися цього аспекту, мусимо зазначити таке. Не варто, очевидно, копірситися в нетрадиційних віруваннях Людмили Ромен (є вони в неї чи немає), тим більше оголошувати християнське “полювання на відьом”. Цілком логічно й зрозуміло, що така книга в нашій поезії вже була на підході: гостро-національний струмний нашого красного письменства відчайдушно пручається, намагається захистити право на життя народу від новітніх імперських, космополітичних зазіхань. Звернення до давньоукраїнського язичництва як щита нашої національної індивідуальності мало статися обов’язково. І

сталося: волхвема Л. Ромен. Вона з’явилася під знаком вимоги дати можливість розвиватися рідній мові, культурі, національній неповторності безперешкодно. Як того ще вимагав “перший розум наш”, Григорій Сковорода: самопізнання, чистота в національному розвитку (“Якщо ти — німець — німець”).

Але насамперед маємо розглядати книгу Л. Ромен як факт літературний, і вже перше прочитання “Білого лебедя — лебедя Чорного” викликає немало роздумів, спонукає до певних висновків.

Водночас це книга про кохання, про материнство, про непорочність сімейного вогнища. У центрі також проблеми боротьби Добра і Зла, Зради і Вірності. Авторка поставила за мету, відштовхнувшись від уявлень і вірувань пращурів, не лише проаналізувати трансформацію останніх, а й подати палітру почувань, помислів, прагнень сучасного українця. При цьому використовує широку амплітуду настрівової температури (наприклад, коли йдеться про кохання — то від неприхованого еротизму до цнотливості). Усе це — і не лише це — робить волхвему емоційною і непередбачуваною: мимоволі думаєш, а що ж тебе, як читача, чекає на наступних сторінках.

Вражає версифікаційний рівень книги. Маючи досить простору — 272 сторінки — поетеса і себе, й читача досхочу тішить своїми метафорами (“Крило тримала я в уязві ще тобою п’яна, Як дужий вітер налетів на свічку мою”, “Мов тиша, опу-

тився на коліна: Перетекли в долоні руки, як громи!”), “У глеках синіх мліють небеса. А дні — брудні холодної печалі...” тощо); алітераціями (“Ще наші крила в небі мерехтять, Під зорями вечірніми щасливі: І спини соснам лиже листопад своїм вогнем. — Вони ж — зеленозливі!”), асонансами:

*Вечір тихий і парк
вже порожній,
Тепло сосни пригорнуть вночі.
Волосинку
пригладжую кожну,
(Так не можна...
я знаю, о Боже!)*

Я згораю на Вашій свічі!

Книга написана різним віршованим розміром, це створює враження веселки — ламкої, дзвінкої, мерехтливої у своїй потужній дузі. Поетеса тісно у ямбі й хорей, силабіці й верліброві; отож викликає вона з глибин досвіду попередників і прийоми давньоукраїнської поезії; бринить у мовній тканині й праукраїнська колядка, коломийка.

Незважаючи на бучити різноплановість, нібито аж розхристаність, на безліч мотивів і тем, книга Людмили Ромен сприймається як єдине філософське ціле, як гімн життю, Україні, Всесвітові. Якщо хочете, ця книжка ніби про себе промовляє ось такими своїми рядками:

*Іду — НА Ви!
Кайдани скину,
Я доведу в світі бранкою була.
Я в Небо рідній Україні,
Як символ волі,
птахою вросла!*

● **Григорій ХВОСТЕНКО, м. Суми**

ЗВІДКИ РОДОМ КОЗАК МАМАЙ?

Козак Мамай, викладений мозаїкою на чималій кам'яній плиті, зустрічає усіх проїжджих чи перехожих біля полустанку Мамаїв Яр, що неподалік села Цибулеве Знам'янського району. Камінь стоїть майже на краю урвища — мальовничого Мамаєвого Яру.

Ініціатор встановлення такого незвичного пам'ятника — кандидат історичних наук, етнолог, людина, яка самотужки назбирала величезний матеріал з історії краю, художник (вони з Анатолієм Дворським — автори мозаїки) **Олександр Босий** розповідає: «Козак Мамай для українців — образ збірний і символічний, бо уособлює дух роду, його войовничу шляхетність і велич єднання з Богом і Всесвітом. Цей фольклорний образ, відомий у всій Україні, хоч як дивно, лише на Кіровоградщині зафіксований у кількох географічних назвах: у Знам'янському районі є річка Мамай-ка, балка Мамаїв Яр, однойменні село та залізнична станція, а в передмісті Кіровограда — хутір Велика Мамайка».

Усе це наштовхнуло історика на думку, що для нашого степового краю козак Мамай — не лише легенда. Архівні джерела підтвердили здогад: із середини XVIII століття вони доносять до нас імена принаймні кількох Мамаїв, на той час — гайдамацьких ватажків. Один із них діяв поблизу нинішнього райцентру Новоархангельськ. Коли його спіймали й закатували, а голову з одягненою шапкою виставили на палі для залякування селян, якийсь відчайдух украв ту шапку і, назвавшись Мамаєм, організував нову ватагу повстанців.

Про Марка Мамаю та Федора Мамаю, як свідчить Олександр Босий, відомо більше: «У зв'язку з посиленням польського і російського гніту опір селян у краї вибухав великими повстаннями 1734, а потім і 1750 ро-

ків. Найбільші бази гайдамаків розташовувалися у лісах біля сіл Цибулеве і Цвітне. Запеклі сутички цибулівської сотні з карателями відбулися поблизу сіл Ухівка й Чутівка. За даними рапортів Київського генерал-губернатора М. Леонтьєва, за 1750—1755 роки російські війська мали близько десяти збройних сутичок із загонами, серед яких був і загін Марка Мамаю. Той же генерал-губернатор доповідав колегії: «Сего августа 1 числа известный вор и разбойник Марко Мамай под Черным лесом пойман, в Запорожскую Сечь привезен и содержится под крепчайшим караулом». Перекази про Мамаю серед мешканців сіл Цибулеве та Мамаїв Яр доволі фрагментарні та мають багато версій. Одна з них покладена в основу сюжету думи, яку співає відомий кобзар Корній Мазур, котрий сам родом із Цибулевого. У думі йдеться про те, як цибулівський сотник Марко Мамай у Чутівському лісі організував гайдамацький загін, який чинив спротив утишкам російської адміністрації, що захоплювала вільні до цього запорозькі землі, тероризувала українське населення й по-варварському винищувала ліси для будівництва своїх військових поселень і фортець. В одному з боїв біля Чутівського лісу тяжко поранений Мамай потрапив у полон. Солдати прив'язали його мотузками до хвостів коней і для остраху місцевих мешканців протягли через село, після чого викинули пошматоване тіло Мамаю у яр на погалину вовкам. Селяни таємно вночі поховали Мамаю біля балки. Відтоді вона зветься Мамаїв Яр».

До речі, відразу після відкриття пам'ятника на протилежному боці мальовничої балки було освячено хрест на символічній могилі Марка Мамаю. За одним із переказів, його могила опинилася під залізничною колією, яка проходить поруч ще з середини XIX століття. Можливо, саме через це на переїзді траплялося багато різних нещастів, отож його й перенесли на кілька кілометрів подальше.

Точно відомо, що серед тих, хто в ті роки боронив свою землю від загартників, був і Федір Мамай. Про це збереглися його ж свідчення на допиті 1768 року. Достовірно відомо ще про одного багатого чоловіка на прізвище Мамай, що теж мешкав у тих краях, і згадки про якого свого часу записав історик Володимир Ястребов. Коли почалися утиски, той разом із сім'єю утік на Буг, де, очевидно, за непокору й участь у гайдамацькому русі був спійманий і в ланцюгах привезений назад. Ніяких даних про його подальшу долю немає. Мабуть, вона не менш трагічна, як і доля його побратимів.

Народний рух опору був відповіддю на експансію Російської імперії, яка на початку XVIII століття не мала в нашому краї жодного квадратного метра землі, а наприкінці — загарбала практично всю територію. Саме звідтоді й стала популярною картина «Козак Мамай», яких на сьогодні в Україні збереглося близько ста варіантів.

Традиція називатися Мамаєм відродилася в часи Холодноярської республіки — на початку 20-х років минулого століття. Письменник Юрій Горліс-Горський, учасник тих подій, у своїй книзі «Холодний Яр» розповідає про отамана 2-го куреня козацького війська Холодноярської республіки Якова Мамаю (Ширицю). Цікаво, що після придушення московсько-більшовицькими військами народного повстання цьому ватажку вдалося приховати своє минуле й навіть стати професором історії у Катеринославському інституті народної освіти. Та коли через кілька років навідався у своє село, щоб побачити дітей, його видала органам ДПУ власна дружина. А через кілька днів Мамаю-Ширицю розстріляли — із такими більшовики довго не панькалися...

Пам'ятник, зрозуміло, споруджували спільними зусиллями. Допомогли і Знам'янська районна держадміністрація та районна рада, і Кіровоградське товариство охорони пам'яток історії та культури, посприяв Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Рильського НАН України, осередки партій та Буго-Гардівської паланки Українського козацтва, а також сільська громада села Цибулеве. Особливо запам'ятається спорудження та відкриття пам'ятника учням місцевої школи — так багато незвичайного та цікавого дізналися вони про змалечку знайомі місцини.

...У баби Ївги є багато дивних речей: довга, із негострими зубцями, вичовгана, ніби полірована, качалка, якою вона випрасувала моє вередливе шовкове платтячко краще, ніж будь-якою електропраскою. А ще в її кімнаті стоїть розмальована скриня, серед розмаїтих малюнків якої виділяється козак у червоній свитці, з оселедцем і кобзою. Чомусь мені, малій, здавалося, що то якийсь бабин родич, і я все намагалася розпитати про нього.

— Та ні, то козак Мамай, — відповідала баба і розказувала мені про відважного козака, який боронив українців від зайд. А на мої розпитування, де ж він жив, чи не в їхньому селі, бува, баба тільки похитувала головою:

— То все легенда, дитино...

І все-таки, Мамай сидить, викладений кольоровою мозаїкою на камені, і свідчить нам і майбутнім поколінням багато про що.

Світлана ОРЕЛ,
Кіровоград

КОМЕНТАР

ну гідність, перекрити отой негатив, який протягом століть накидався психіці цього народу. Дуже ефективним методом тут слугує вивчення фактів саме місцевої історії, адже усвідомлення, що колись поруч жили герої, народні захисники, примушує зовсім іншими очима дивитися і на свій край, і на себе.

Ганна СКРИПНИК,
директор Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології НАН України, доктор історичних наук

— Існують певні етнічні стереотипи сприйняття себе, сприйняття інших. І ситуація позитивна для будь-якого народу, коли він себе відповідно сприймає. Якщо нація має негативне автосприйняття, — вона приречена. Тому кожен народ намагається знайти своє гідне представлення через історичні, культурні факти. В Україні склалася непроста ситуація: українці часто змальовувалися як негативний типаж. Ми маємо цілі покоління далеких від національної гідності, які часто навіть не бажали привселюдно себе ідентифікувати з власною нацією. Отож дуже важливо знайти такі приклади, які б стверджували національ-

СЛОВО Просвіти

Засновник:
Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА
Ярема ГОЯН
Павло МОВЧАН
Анатолій ПОГРІБНИЙ
Олександр ПОНОМАРІВ
Іван ЮЩУК

Перший заступник
головного редактора,
відділ політики
Володимир ПАВЛІВ,
279-49-47

Заступник
головного редактора
Марія ЛИТВИН
279-49-47

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИПНИК
278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
278-63-69

Відділ мови
Олександра ТКАЧ
270-55-57

Відділ літератури
Уляна ГЛІБЧУК
270-55-57

Відділ культури
Валентина ДАВИДЕНКО
270-55-57

Відділ просвітнянської роботи
Ольга СКРИПІНА
279-49-47

Відділ коректури
Тетяна МИХАЙЛЕНКО
Ірина СТЕЛЬМАХ
278-63-69

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail:
slovo_prosvity@ukr.net

http://
slovo.prosvita.com.ua

Індекс газети
«Слово Просвіти» — 30617

Видруковано з готових
фотоформ на комбінаті
«Преса України» у середу.
Зам. № 3301204

Загальний наклад — 24000

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою
право редагування та скорочення
текстів.

При використанні наших
публікацій посилання на «Слово
Просвіти» обов'язкове.

Передплатна ціна, враховуючи поштові послуги:
на місяць — 3,29 грн.
на 3 місяці — 9,59 грн.
на 1 рік — 37,86 грн.